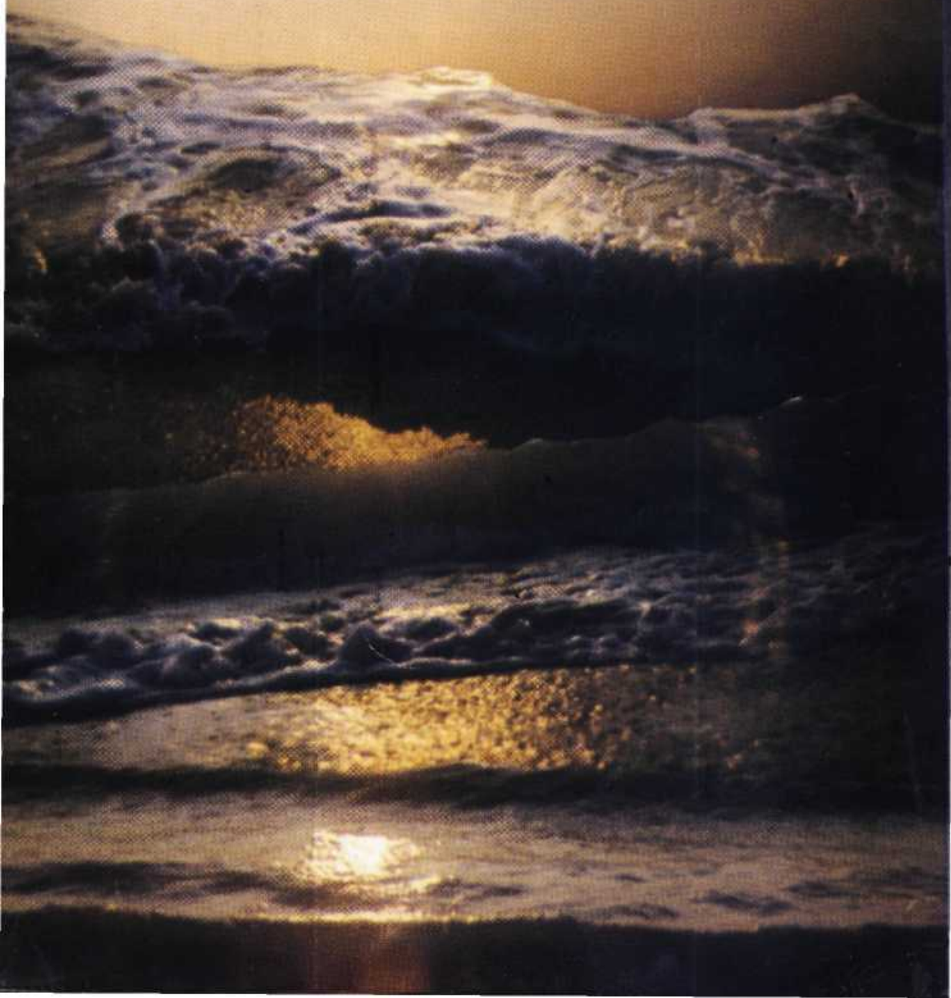
SUN TZU

ARTA RĂZBOIULUI

SUN TZU

ARTA RĂZBOIULUI

Traducerea
ALEXANDRA NOVARU
RALUCA PÂRVU

ANTET XX
PRESS

Coperta : MARIA MANOLESCU

ISBN 973-96045-6-0

Tiparul executat sub comanda nr. 30616
Regia Autonomă a Imprimeriilor
Imprimeria CORESI București
ROMANIA

Notă biografică [1]

Sun Tzu era originar din Statul Ch'i. Datorită cărţii sale despre arta războiului, el a obţinut o audienţă la Ho Lu, regele Statului Wu [2].

Ho Lu spuse : ,.Ţi-am citit în întregime cele treisprezece articole, domnule[3]. Poţi proceda la o mica demonstraţie a artei de a stăpâni mişcarea trupelor ?"

Sun Tzu răspunse : „Pot".

Ho Lu întrebă : „Poţi face acelaşi lucru şi cu femeile ?"

Sun Tzu spuse : „Da",

De îndată, regele îşi dădu încuviinţarea şi ordonă să fie aduse de la curte o sută optzeci de femei frumoase [4].

Sun Tzu le repartiză în două companii şi puse în fruntea lor pe cele două concubine preferate ale regelui. El ie învăţă pe toate să poarte o halebardă. Apoi el spuse : „Ştiţi unde se găseşte inima, unde se găsesc mâna dreaptă, mâna stângă şi spatele ?"

Femeile spuseră : "Ştim".

Bun Tzu spuse ; „Când ordon „Faţa" întoarceţi-vă cu

[1] Aşa cum figurează în S.C, Sun Tzu Wu Chi Lieh Chuan,

[2] Procedeu obişnuit pentru a-şi asigura un protector puternic.

[3] Această afirmaţie dovedeşte numai că existau' treisprezece articole în momentul când Ssu Ma Ch'ien a redactat SC-ul.

[4] După altă versiune, numărul lor era de trei sute.

fața, inima către mine ; când spun „Stânga" întoarceți-vă către mâna stângă ; când spun „Dreapta" către dreapta ; când spun „Înapoi" întoarceți-mi spatele".

Femeile spuseră : „Am înțeles".

După enunțarea acestor pregătiri, au fost pregătite armele călăului[5].

Sun Tzu repetă ordinele de trei ori și le explică de cinci ori, după care bătu semnalul pe tobă : „Întoarceți-vă la dreapta. Femeile izbucniră în râs.

Sun Tzu zise : „Dacă indicațile nu sunt clare și ordinele n-au fost complet explicate, este vina comandantului". El mai repetă ordinele de trei ori și le explică de cinci ori și bătu pe tobă semnalul de întoarcere la stânga, Din nou femeile izbucniră în râs.

Sun Tzu zise : „Dacă indicațile nu sunt clare și ordinele nu sunt explicite, este vina comandantului. Dar dacă indicațiile au fost explicate și ordinele nu sunt executate conform legii militare, aceasta înseamnă crimă din partea ofițerilor". Apoi el ordonă: căpitanii companiei de dreapta și acelei de stânga să fie decapitați.

Regele statului Wu, care de la terasa sa, asista la scenă, văzu că cele două concubine ale sale mult iubite vor fi executate. El se înfricoșă și trimise în grabă pe ajutorul său de câmp să ducă mesajul următor : „Eu știu acum că generalul este capabil să folosească trupe, fără aceste două concubine hrana mea nu va mai avea nici un gust. Dorința mea este ca ele să nu fie executate".

Sun Tzu răspunse : „Servitorul vostru a primit deja de la voi investitura de comandant șef ; așadar, când comandantul este în fruntea armatei, el nu este obligat să accepte toate ordinele suveranului".

5 pentru a arăta că el vorbea serios

El ordonă deci ca cele două femei, care comandaseră trupele să fie executate, ca să dea un exemplu. Apoi el numi în fruntea companiilor pe cele care ocupau gradul imediat inferior.

După aceea din nou, el dădu drumul la tobă și femeile se întoarseră la stânga, la dreapta, cu fața, cu spatele, se puseră în genunchi, se ridicară toate, exact cum cerea exercițiul impus. Ele nu îndrăzniseră să facă nici cel mai mic zgomot.

Sun Tzu trimise atunci un mesager regelui pentru a-i duce știrea următoare : „Trupele sunt acum în ordine. Regele poate coborî pentru a le trece în revistă și a le inspecta. Ele pot fi folosite după voia regelui, ele pot merge prin foc și prin apă".

Regele din Wu spuse : „Generalul poate să se retragă în apartamentele sale și să se odihnească. Eu nu doresc să vin să le inspectez".

Sun Tzu spuse : „Regelui nu-i plac decât cuvintele goale. El nu-i capabil să le pună în practică".

Ho Lu își dădu atunci seama de capacitățile lui Sun Tzu ca șef al armatei și, ca urmare, îl numi general. Sun Tzu provocă puternicul stat Ch'u la vest și pătrunse în Ying ; la nord, el amenință Statul Ch'i și Chin[6]. Dacă numele de Wu s-a ilustrat printre acelea ale seniorilor feudali, este în parte datorită realizărilor lui Sun Tzu (Yueh Chueh Shu spune : „Dincolo de Poarta Wu la Wu Hsieh, la o distanță de zece li, se află un mare monument funerar, care este acela al lui Sun Tzu ![7]").

[6] Nici un alt document istoric nu vine să coroboreze aceste informații,

[7] Fraza între paranteze a fost adăugată ca însemnare de Sun Hsing Yen. Lucrarea pe care o citează este probabil apocrifă. Ea ar data din sec. al IV-lea î.C. sau la o dată ulterioară. Wu Hsieh este moderna Su Chou.

I

Evaluări [1]

Sun Tzu a spus ;

1. Războiul este o problemă de o importanță vitală pentru Stat, domeniu al vieții și al morții, calea care duce spre supraviețuire sau spre nimicire[2]. E neapărat necesar să fie studiat temeinic.

Li Ch'uan : „Armele sunt instrumente de rău augur". Războiul este o problemă serioasă ; ne temem că oamenii n-ar trebui să pornească la război fără reflecția pe care acesta o merită.

2. Evaluați-l deci în funcție de cinci factori fundamentali și comparați cele șapte elemente enumerate mai departe[3]. Așa vă veți putea da seama de datele lui esențiale.

3. Primul dintre acești factori este influența morală ; cel de-al doilea, condițiile atmosferice, al treilea, terenul, al patrulea, comandantul și al cincilea, doctrina[4].

[1] Titlul înseamnă „calcule", „planuri". Ediția „Sept Classique rnilitaires" are ca titlu : „Supputation Preliminaires". Primul punct despre care se vorbește este operațiunea pe care noi o numim evaluare (sau apreciere) a situației.

[2] Variantă : „Car „câmpul de bătălie" este locul vieții și al morții și „războiul" calea care duce spre supraviețuire sau spre nimicire".

[3] Sun Hsing Yen urmează aici pe T'ung Tien și lasă deoparte caracterul Shih : „Întrebări", „factori" sau „probleme". Fără acest caracter versetul nu are nici un sens.

[4] Aici Tao este tradus prin „influență morală". El este, în general, redat prin expresia „calea dreaptă". Aici el se referă la moralitatea guvernului și, în special, la aceea a suveranului. Dacă

Chang Yu : „Ordinea enumerării de mai sus este perfect clară. Când se ridică trupe pentru a pedepsi pe cei vinovaţi, consiliul templului ţine seama, mai întâi, de bunăvoinţa suveranilor şi de încrederea popoarelor lor, apoi de oportunitatea anotimpului şi, în sfârşit, de dificultăţile topografice. După o deliberare aprofundată asupra acestor trei puncte, un general este desemnat pentru a porni atacul[5]. De îndată ce trupele au trecut frontierele, responsabalitatea legii şi a comandamentului îi incumbă generalului".

4. Prin influenţa morală înţeleg ceea ce determină armonia dintre popor şi conducătorii lui, făcându-i să-i urmeze în viaţă şi în moarte, fără să se teamă că-şi primejduiesc zilele[6].

Chang Yu : «Cu singura condiţie ca oamenii să fie trataţi cu bunătate, dreptate şi echitate şi să li se acorde încredere, armata va avea spirit de echipă şi toţi vor fi fericiţi să-şi servească şefii. Cartea Metamorfozelor spune : „Cu bucuria de a trece peste greutăţi, poporul uită pericolul de moarte".»

5. Prin condiţii meteorologice înţeleg jocul reciproc al forţelor naturii, efectele frigului iernii şi ale căldurii verii, şi, de asemenea, conducerea operaţiunilor militare în acord cu anotimpurile[7].

suveranul conduce cu dreptate şi bunătate, el urmează drumul drept sau calea dreaptă, şi astfel practică un grad superior de influenţă morală. Caracterul Fa, redat aici prin cuvântul „doctrină" înseamnă, în primul rând, „lege" sau „metodă".

În titlul lucrării el este tradus prin „artă". Dar în versetul 8, Sun Tzu precizează că aici el vorbeşte de ceea ce noi numim doctrină.

[5] Există, în chineză, termeni precişi, care nu se pot distinge bine cuvântul „atac". Chang Yu foloseşte o expresie care literar înseamnă „a pedepsi pe vinovaţi". Alte caractere au semnificaţii precise ca „a ataca pe furiş", „a ataca pe neaşteptate", „a suprima pe rebeli", „a supune" etc.

[6] Variantă : „Influenţa morală e ceea ce determină acordul poporului cu superiorii săi..." Ts'ao Ts'ao spune că, pentru a conduce poporul pe calea (sau comportarea) dreaptă trebuie să-l instruieşti".

[7] Este evident că, caracterul T'ien, cerul, are în acest verset sensul de „condiţii meteorologice", pe care îl are astăzi.

6. Prin teren, înțeleg distanțele, ușurința sau dificultatea de a le străbate, lărgimea sau îngustimea terenului și șansele de viață sau de moarte pe care le oferă.

Mei Yao Ch'en : „...Când conduci trupe, este primordial să cunoști dinainte caracteristicile terenului. În funcție de distanțe, se poate pune în aplicare un plan de intervenție indirectă sau de acțiune directă. Cunoscând gradul mai mult sau mai puțin mare de ușurință sau de dificultate cu care poate fi parcurs terenul, este posibil să evaluezi dacă este mai avantajos să folosești infanteria sau cavaleria.

Știind unde se îngustează și unde se lărgește terenul, se va putea calcula mărimea ,efectivelor ce trebuie angajate. Știind unde trebuie să se dea bătălia, știi în ce moment trebuie să-ți concentrezi sau să-ți dispersezi forțele [8]."

7. Prin comandament — autoritate înțeleg calitățile de înțelepciune, de dreptate, de omenie, de curaj și de severitate ale generalului.

Li Ch'uan : «Aceste cinci calități sunt cele ale generalului. De aceea, în armată este numit „Respectatul".»

Tu Mu : „...Dacă comandantul este înzestrat cu înțelepciune, el este în măsură să-și dea seama de schimbarea situației și să acționeze prompt. Dacă este drept, oamenii săi vor ști exact ce recompense și pedepse li se cuvin. Dacă este omenos, el își iubește semenul, îi împărtășește sentimentele și-i prețuiește munca și osteneala. Dacă este curajos, obține victorii sesizând fără ezitare momentul potrivit. Dacă este sever, trupele lui sunt disciplinate, 'pentru că îi știu de frică și se tem de pedeapsă."

Shen Pao Hsu zice : „Dacă un general nu este curajos, el va fi incapabil să-și învingă ezitările și să facă proiecte mari."

8. Prin doctrină înțeleg organizarea, autoritatea, promovarea ofițerilor la rangul cuvenit, siguranța căilor de aprovizionare și grija de a face față nevoilor esențiale ale armatei.

9. Nu există general care să nu fii auzit vorbindu-se de aceste cinci puncte. Cei care le stăpânesc înving, cei care nu le stăpânesc sunt învinși.

[8] „Cunoscând terenul vieții și al morții..." este, aici, redat prin „Dacă el știe unde va da bătălia".

10. Atunci când elaborezi un plan de război, compară următoarele elemente, apreciindu-le cu cea mai mare minuțiozitate.

11. Dacă îmi spuneți cine e suveranul cu cea mai mare înrâurire morală, comandantul șef cel mai competent, armata care are de partea sa avantajul condițiilor meteorologice și ale terenului, și în sânul căreia regulamentele sunt cel mai riguros respectate și ordinele cel mai bine executate, îmi arătați care sunt trupele cele mai puternice[9].

Chang Yu : „Căruțe solide, cai rapizi, trupe curajoase, arme ascuțite — așa încât aceste trupe să exulte la duruitul tobei care dă semnalul de atac și care se înfurie când aud sunând retragerea. Cel care se găsește într-o situație ca aceasta este puternic".

12. Cine are ofițerii și oamenii cei mai bine pregătiți ?

Tu Yu : «...Iată de ce Maestrul Wang spune : „Dacă ofițerii nu sunt supuși unui antrenament sever, ei vor fi neliniștiți și vor ezita pe câmpul de luptă ; dacă generalii nu au o experiență temeinică, ei vor ceda când se vor găsi in fața inamicului".»

13. Și cine atribuie recompensele și pedepsele cu cel mai mare discernământ ?

Tu Mu : „Nu trebuie făcut exces nici într-un sens, nici în celălalt".

14. Voi fi în măsură să prevăd de partea cui va fi victoria și de partea cui înfrângerea.

15. Dacă este folosit un general care și-a însușit strategia mea, este sigur că va învinge. Trebuie păstrat ! Dacă este folosit un general care refuză să dea atenție strategiei mele, este sigur că va fi învins. Trebuie îndepărtat !

16. Ținând seama de avantajele prezentate de planurile mele, generalul trebuie să creeze condiții care să contribuie la realizarea lor[10]. Prin condiții înțeleg că el trebuie să acționeze cu promptitudine potrivit cu ceea ce este avantajos și astfel să fie stăpân pe situație.

[9] În acest verset și în celelalte două care urmează, sunt citate cele șapte elemente la care se referă versetul 2.

[10] Variantă propusă I în I. Comentatorii nu sunt de acord cu interpretarea acestui verset.

17. Întreaga artă a războiului este bazata pe înșelătorie.

18. De aceea, dacă ești capabil, simulează incapacitatatea, dacă ești activ, simulează pasivitatea.

19. Bacă ești aproape, fă să se creadă că ești departe, și dacă ești departe, fă să se creadă că ești aproape.

20. Momește inamicul pentru a-l prinde în capcană ; simulează dezordinea și lovește.

Tu Mu : „Generalul Li Mu din statul Chao lasă turme de vite cu paznicii lor ; când cei din Hsiung Nu înaintară puțin, el simulă retragerea, lăsând în urma lui mai multe mii de oameni, ca și cum i-ar fi abandonat. Când hanul fu informat despre aceasta, încântat, el înaintă în fruntea unui detașament puternic. Li Mu așeză grosul trupelor sale în formație de luptă pe aripile dreaptă și stângă, declanșă un atac neașteptat, zdrobi pe huni și masacră mai mult de o sută de mii dintre cavaleriștii lor[11]".

21. Când inamicul se concentrează, pregătește-te să lupți contra lui ; acolo unde este puternic, evită-l.

22. Enervează-l și derutează-l pe general.

Li Chu'an : „Dacă generalul este coleric, autoritatea lui poate fi ușor zdruncinată. Caracterul său devine instabil."

Chang Yu : „Dacă generalul armatei inamice este încăpățânat și se înfurie ușor, insultă-l și enervează-1, așa încât să devină furios, să nu mai vadă clar și să atace necugetat, fără nici un plan".

23. Fără să i se pară că ești în situație de inferioritate și încurajează-l la înfumurare.

Tu Mu : «Spre sfârșitul dinastiei Chi'in, Mo Tun, din tribul Hsiung Nu, s-a instalat la putere pentru prima dată. Cei din tribul Hu din răsărit erau puternici și au trimis soli pentru a parlamenta. Aceștia au spus : „Vrem să cumpărăm calul de o mie de li al lui T'ou Ma". Mo Tun își consultă consilierii, care au strigat într-un glas : „Calul de o mie de li ! Lucrul cel mai prețios din țară ! Să nu

[11] Cei din tribul Hsiung Nu erau nomazi care au stingherit pe chinezi timp de secole. Marele Zid a fost construit pentru a pro» teja China împotriva incursiunilor lor.

li se dea!». Mo Tun răspunse : „Pentru ce să refuzi un cal unui vecin ?". Și el trimise calul[12].

Puțin după aceea, cei din tribul Hu din răsărit trimiseră soli, care au spus : „Vrem pe una din prințesele hanului". Mo Tun ceru avizul miniștrilor săi : Toți strigară furioși : „Hu din răsărit sunt cinci ! Acum am ajuns să ne ceară o prințesă ! Vă implorăm să-i atacați !" Mo Tun zise : „Cum am putea refuza o femeie unui vecin ?." Și le dădu femeia.

«Puțin după aceea, cei din tribul Hu din răsărit au revenit și au spus : „Aveți o mie de li de pământ nefolosit pe care îl vrem noi". Mo Tun își consultă consilierii. Unii au spus că ar fi rezonabil să se cedeze pământul, alții că nu. Mo Tun se mânie și zise : „Pământul este temelia statului. Cum am putea să-l dăm ?" Toți cei care îl sfătuiseră să se dea pământul au fost decapitați.»

„Mo Tun sări atunci în șa, ordonă ca cei ce vor rămâne în urmă să fie decapitați și declanșă un atac prin surprindere contra tribului Hu din răsărit. Aceștia din urmă, care îl disprețuiau, nu făcuseră nici o pregătire. Când îi atacă, îi nimici. Se întoarse apoi spre vest și atacă tribul Yueh Ti. La sud, anexă Lou Fan... și invadă Yen. El recuceri în întregime pământurile strămoșești ale tribului Hsiung Nu, cucerite anterior de către generalul Meng T'ien, din statul Ch'in [13]."

Ch'en Hao : „Dăruiți inamicului băieți tineri și femei pentru a-i suci capul, precum și jad și mătase pentru a-i ațâța ambițiile".

[12]Mo tun, sau T'ou Ma, sau T'ouman, a fost primul conducător care a făcut unitatea tribului Hsiung Nu. Calul de o mie de li era un etalon renumit capabil să parcurgă o mie de li (aproximativ trei sute de mile) fără furaje și fără apă. Această denumire desemnează un cal de o calitate excepțională, rezervat, fără îndoială, pentru reproducere.

[13]Meng T'ien supuse nomazii de la frontieră sub dinastia Ch'in și începu construirea Marelui Zid. Este considerat cel ce a inventat pensula pentru caligrafie. Este inexact probabil, dar este posibil să fi adus pensulei care se folosea deja, o îmbunătățire într-un fel sau altul.

24. Atacă-l într-una, hărţuieşte-l.

Li Ch'uan : „...Când inamicul se află în repaus, oboseşte-l".

Tu Mu : «...Spre sfârşitul celei de-a doua dinastii Han, după ce Ts'ao îl învinse pe Liu Pei, acesta fugi spre Uyan Shao, care înaintă cu trupele sale spre Ts'ao Ts'ao Ts'ao. T'ien Fang, unul dintre ofiţerii de stat major al lui Yuan Shao, spuse : „Ts'ao Ts'ao este expert în arta de a conduce trupele. Nu poate fi atacat cu uşurinţă. Cel mai bine ar fi să tărăgănăm lucrurile şi să-l ţinem la distanţă. Cât despre dumneavoastră, generale, trebuie să construiţi fortificaţii de-a lungul munţilor şi fluviilor şi să ocupaţi cele patru prefecturi. In exterior, încheiaţi alianţe cu conducători puternici ; în interior urmaţi o politică agro-militară[14]. Apoi, alegeţi din trupele de elită şi faceţi unităţi speciale. Reperaţi punctele unde inamicul poate fi luat prin surprindere, efectuaţi incursiuni repetate şi perturbaţi ţara la sud de fluviu. Când el va veni în ajutorul flancului drept, atacaţi flancul stâng ; când va veni în ajutorul flancului stâng, atacaţi flancul drept ; faceţi-l să-şi piardă suflul, silindu-l să alerge fără încetare în toate părţile. Dacă nu veţi urma această strategie victorioasă şi vă decideţi în schimb să riscaţi totul într-o singură înfruntare, va fi prea. târziu ca să mai regretaţi. „Yua Shao nu urmă acest sfat. Astfel încât el fu bătut[15].»

25. Dacă este unit, dezbinaţi-l.

Chang Yu : „Întărâtaţi pe suveran împotriva miniştrilor săi ; îndepărtaţi-l de aliaţi. Faceţi să se nască între ei bănuieli reciproce, în aşa fel încât între ei să domnească neînţelegerea. Atunci veţi putea complota împotriva lor".

26. Atacă-l acolo unde nu este pregătit ; acţionează când el nu se aşteaptă,

[14] Aluzie la coloniile militare agricole situate în regiuni re trase, unde erau instalaţi soldaţii şi familiile lor. O parte din timp era destinată culturilor, restul exerciţiului, antrenamentului şi dacă era cazul, luptei. Ruşii au aplicat aceeaşi politică era pentru colonizarea Siberiei, care, de fapt, este actualmente limitrofă cu China.

[15] În timpul perioadei numită Trei Regate, locuitorii Wei din nord şi din est, cei Shu la sud-vest şi cei Wu din valea Yang Tse şi-au disputat supremaţia.

Ho Yen Hsi : „Li Ching, din dinastia T'ang propuse zece planuri de acțiune împotriva lui Hsiao Hsieh, și întreaga responsabilitate de a comanda armatele îi fu încredințată. În cursul celei de-a opta luni își adună forțele la K'ueiChou[16]."

„Cum era anotimpul inundațiilor de toamnă, Yang Tse se revărsase și drumurile care treceau prin cele trei trecători erau periculoase. Hsiao Hsieh era sigur că Li Ching nu l-ar fi atacat. În consecință, el nu s-a pregătit deloc."

«În luna a noua Li Ching luă conducerea trupelor și li se adresă în termenii următori : „De primă importanță în război este să fii iute ca fulgerul ; nu ne putem permite să pierdem o ocazie. În prezent, forțele noastre se găsesc concentrate iar Hsiao Hseih-nu știe încă aceasta. Profitând că fluviul este în creștere, vom țâșni pe neașteptate sub zidurile capitalei. Cum se spune : După ce tună, degeaba îți astupi urechile. Chiar dacă ne descoperă, el nu va fi capabil să imagineze la iuțeală un plan pentru a ne opri și cu siguranță vom putea pune mâna pe el".»

„El înaintă până la I Ling. Hsiao Hsieh începu să se teamă și ceru întăriri în sudul fluviului, dar acestea n-au putut veni la timp. Li Ching își stabili sediul în fața orașului și Hsieh se predă".

„Atacați acolo unde adversarul nu se așteaptă", înseamnă să acționezi în același fel în care, spre sfârșitul ei, dinastia Wei trimise pe generalii Chung Hui și Teng Ai să atace Shu...[17]. Iarna, în cursul lunii a zecea, Ai plecă de la Ying P'ing și parcurse o regiune nelocuită, întinsă pe mai mult de șapte sute de li, străbătând drumurile de-a curmezișul munților și construind poduri suspendate. Munții erau înalți, văile adânci și această sarcină extrem de grea și de periculoasă. Astfel, armata, rămânând fără hrană, era pe punctul de a pieri. Teng Ai se înfășură în covoare de pâslă și coborî pantele abrupte ; generalii și ofițerii se cățărară ținându-se de ramurile copacilor. Escaladând prăpăstiile în rânduri strânse, ca bancurile de pești, armata avansă.

[16] K'uei Chou se găsește în Ssu Ch'uan.

[17] Această campanie a fost condusă către anul 255 d.C.

„Teng Ai se arătă mai întâi la Chiang Yu în Shu, și Ma Mou, generalul însărcinat să apere acest oraș, se predă. Teng Ai puse să fie decapitat Chu Ko Chan, care rezistase la Mien Chnou și înainta spre Ch'eng Tu. Liu Shan, regele din Shu, se predă".

27. Acestea sunt, pentru strateg, cheile victoriei. Nu este posibil să prevezi totul dinainte.

Mei Yao Ch'en : „Când vă găsiți față în fața cu inamicul, adaptați-vă la schimbările de situație și găsiți expediente. Cum ar fi posibil să prevezi acestea dinainte ?"

28. Dacă estimările făcute la templu înainte de începerea ostilităților lasă să se întrevadă o victorie, înseamnă că și calculele indică o putere superioară celei a inamicului. Dacă «le anunță o înfrângere, înseamnă că din aceste calcule reiese o putere inferioară. Făcând cât mai multe calcule, se poate câștiga ; dacă se fac prea puține, victoria este imposibilă. Și cât își micșorează șansele cel care nu calculează deloc ! Datrită acestor calcule, examinez și soluția devine evidentă[18].

[18] Verset confuz, în calculele preliminare erau folosite aparate de calculat. Caracterul care înseamnă „operațiuni" indică faptul că este vorba de un dispozitiv de acest gen, posibil o numărătoare cu bile, primitivă (N.T.) Noi nu știm cum erau apreciate diverșii „factori" și „elemente" enumerate, dar în orice caz procedeul folosit pentru a compara puterile relative era rațional. Se pare că erau efectuate două calcule distincte: primul pe plan național, cel de-al doilea pe plan strategic. Acesta din urmă comporta comparația a cinci elemnte de bază menționate în versetul 3 ; putem să presupunem că, dacă rezultatele erau favorabile, experții militari comparau puterea, antrenamentul, echitatea în atribuirea recompenselor și pedepselor etc. (cei șapte factori),

II

Conducerea războiului

Sun Tzu a spus :

1. În general, operațiunile militare necesită o mie de care ușoare și o mie de care grele acoperite cu piele, fiecare tras de câte patru cai și o sută de mii de soldați cu platoșe.

Tu Mu : «...Altădată în luptele cu care, „cele acoperite cu piele" erau fie ușoare, fie grele. Carele grele erau folosite pentru transportul halebardelor, armelor, al materialelor, militare, obiectelor de valoare și al uniformelor. Ssu Ma Fa spunea : „Un car transportă trei ofițeri cu platoșe ; șaptezeci și doi de infanteriști îi însoțeau. Se mai adaugă zece bucătari și servitori, cinci oameni care să aibă grijă de uniforme, cinci rândași la cai pentru nutreț și cinci oameni care aveau sarcina să adune lemne pentru foc și să scoată apă. Șaptezeci și cinci de oameni pentru fiecare car ușor, douăzeci și cinci pentru căruța cu bagaje, astfel încât în total o sută de oameni formează o companie"[1].»

2. Dacă proviziile sunt transportate pe o distanță de o mie de li, cheltuielile în spatele și pe teatrul de operațiuni, alocațiile destinate să acopere întreținerea consilierilor și a oaspeților, costul furniturilor, cum ar fi cleiul și lacul și cel al carelor și al armamentului se vor ridica la o mie de galbeni pe zi. Dacă se dispune de această sumă

[1] Proporția efectivelor de luptă, în raport cu efectivele de întreținere era deci de trei la unu.

se poate indica o oaste cu o sută de mii de oameni de trupă.[2].

Li Ch'uan : „Or, în timp ce armata va înainta în teritoriu străin, visteria se va goli în interiorul teritoriului național".

Tu Mu : «În armată, există un ritual de vizite amicale făcute de către seniori vasali. De aceea, Sun Tzu vorbește despre consilieri și oaspeți".»

3. Victoria este obiectivul principal al războiului[3]. Dacă ea întârzie, armele se tocesc și moralul se macină. Când trupele vor ataca orașele, ele vor fi la capătul puterilor.

4. Când armata se va angaja în campanii îndelungate, resursele statului nu vor fi suficiente.

Chang Yu : „...Campaniile împăratului Wu al hanilor au tărăgănat fără nici un rezultat. Odată visteria golită, împăratul a promulgat un edict de austeritate".

5. Când armele își vor fi pierdut tăișul, când înflăcărarea se va stinge, când forțele vor fi epuizate și visteria va fi golită, suveranii vecini vor profita de slăbiciunea ta pentru a acționa. Și chiar dacă ai consilieri pricepuți, nici unul dintre ei nu va fi în stare să întocmească pla- - nuri de viitor adecvate.

6. Dacă deja am auzit vorbindu-se despre succese într-un război de scurtă durată, dus fără îndemânare, n-am văzut încă un succes în cazul unei operațiuni de lungă durată, chiar purtată cu iscusință.

Tu Yu : „Un atac poate fi lipsit de ingeniozitate dar el trebuie neapărat să se desfășoare cu viteza fulgerului."

7. Căci nu s-a văzut niciodată ca un război prelungit să fie convenabil vreunei țări.

Li Ch'uan : „În analele Primăverii și Toamnei se citește : Războiul este asemănător focului ; cei ce nu vor să depună armele pier uciși de arme".

[2] Moneda de aur era bătută în Ch'u începând din anul 400 î.C, dar în realitate Sun Tzu nu folosește termenul „aur". Acela pe care îl folosește înseamnă „monedă metalică".

[3] Înserez caracterul Kuei după cei șapte clasici militari. În acest context, acest caracter are sensul de „ceea ce are valoare" sau „ceea ce este apreciat".

8. Astfel, cei ce sunt incapabili să înțeleagă pericolele inerente la folosirea trupelor sunt tot atât de incapabili să înțeleagă cum să le conducă spre victorie.

9. Cei ce sunt experți în arta războiului nu au nevoie de o a doua recrutare și o singură aprovizionare le este deajuns [4].

10. Ei își iau echipamentul la plecare ; pentru hrană ei contează pe inamic. Astfel, armata este aprovizionată din abundență.

11. Când o țară este secătuită de pe urma operațiunilor militare, cauza este prețul ridicat al transporturilor pe distanțe lungi, trimiterea proviziilor la depărtare lasă poporul în cele mai grele lipsuri.

Chang Yu : „...Dacă armata va trebui să fie aprovizionată cu cereale la o distanță de o mie de li, oamenii vor avea un aspect înfometat [5]."

12. Acolo unde se află armată, prețurile sunt ridicate, când prețurile urcă, avuția poporului se epuizează. Când resursele țării sunt epuizate, țăranii sunt sleiți [6].

Chia Lin : „Când trupele sunt concentrate, prețul tuturor mărfurilor crește, pentru că fiecare își propune să scoată profituri foarte mari [7]."

13. Din cauza acestei uzuri a forțelor și bogățiilor, gospodăriile câmpiilor principale vor sărăci de tot, resursele lor fiind reduse cu șapte zecimi.

[4] Comentatorii se lasă purtați în discuții interminabile în ceea ce privește numărul de aprovizionări. În această versiune citim : „Nu le trebuie trei", adică le trebuie numai două, mai precis una la plecare și a doua la întoarcere. Între timp, ei mănâncă de la inamic. Versiunea TPYL (ce urmează pe Ts'ao Ts'ao) spune : „Ei nu au nevoie să fie reaprovizionați", în timpul campaniei, se înțelege. Eu adopt această versiune.

[5] Acest comentariu figurează în capitolul V, versetul 10, dar el pare mai bine la locul lui aici.

[6] Variantă : „Aproape de locul unde se găsește armata" (adică în sectorul operațional), „mărfurile sunt scumpe ; cînd mărfurile sunt scumpe... această „sleire" face aluzie la impozitele speciale, la rechiziții de animale și de cereale și la transport."

[7] Acestui comentariu, care venea în urma versetului de mai sus. i s-a schimbat locul.

Li Ch'uan : „Dacă războiul se prelungeşte, bărbaţii şi femeile vor fi supăraţi că nu se pot căsători şi vor fi reduşi la mizerie sub greutatea cheltuielilor de transport."

14. În ceea ce priveşte cheltuielile guvernului, cele datorate de stricarea carelor, de istovirea cailor, de echiparea cu armuri şi căşti, săgeţi şi arbalete, lănci, scuturi pentru mână şi corp, cu animale de tracţiune şi vehicole de aprovizionare, se vor ridica la 60% din total[8].

15. În consecinţă, generalul avizat veghează ca trupele sale să se hrănească pe seama inamicului, căci o baniţă de , alimente luată de la inamic face cât douăzeci de - ale sale.

Chang Yu : „Dacă trebuie transportate alimente pe o distanţă de o mie de li, douăzeci de baniţe vor fi consumate pentru unul singur livrat armatei... Dacă traseul prezintă dificultăţii vor fi necesare cantităţi mai mari."

16. Dacă trupele îşi masacrează inamicul, este din cauză că se află la capătul rezistenţei lor psihice[9].

Ho Yen Hsi : «Atunci când armata Yen încercuia Chi Mo în ţinutul Ch'i, soldaţii tăiară nasurile tuturor prizonierilor Ch'i[10]. Oamenii din Ch'i, ieşindu-şi din fire se apărară cu îndârjire. T'ien Tan trimise un agent secret să spună : „Tremurăm de teama ca nu cumva voi, oamenii din Yen, să nu scoateţi din morminte trupurile strămoşilor noştri. Ah ! Ne-ar îngheţa sângele în vine"». '•

„Imediat armata Yen se năpusti şi violă mormintele şi arse cadavrele. Apărătorii lui Chi Mo asistară de pe înălţimile zidurilor oraşului la acest spectacol, şi cu ochii în lacrimi fură cuprinşi de dorinţa de a se arunca în luptă, căci furia le înzecise forţa. T'ien Tan îşi dădu seama că trupele erau-gata, şi el aplică ţinutului Yen o dureroasă înfrângere".

17. Îţi jefuieşti inamicul pentru că îi râvneşti bogăţia.

Tu Mu : „...Sub a doua dinastie Han, Tu Hsiang, prefectul din Chin Chou, atacă rebelii din p'uet Chou printre alţii pe Pu Yang şi pe P'an Hung. El pătrunse" în

[8] Sun Tzu foloseşte aici caracterul care desemnează specific „arbaleta".

[9] Acest verset nu pare a fi la locul potrivit.

[10] Acest asediu a avut loc în anul 279 î.C,

Nan Hal, unde distruse trei tabere, și puse mâna pe o importantă sumă de bani. În acest timp, P'an Hung și partizanii săi rămâneau puternici și numeroși, în timp ce trupele lui Tu Hsiang, în prezent bogate și arogante, nu mai aveau nici cea mai mică dorință să se lupte".

Hsiang spune : ,,Pu' Yang și P'an Hung sunt rebeli de zece ani. Amândoi sunt versați în arta atacului și a apărării. Ceea ce ar trebui să facem, în realitate, este să unim forțele tuturor prefecturilor și apoi să-i atacăm. Pentru moment, trebuie să incităm soldații să meargă la vânătoare". Astfel că soldații de toate gradele se duseră împreună să prindă vânatul în capcană.

,.De îndată ce aceștia plecară, Tu Hsiang trimise oameni în taină pentru a le incendia tabăra. Bogățiile pe care le strânseseră fură complet distruse. Când vânătorii se întoarseră, toți plângeau."

Tu Hsiang spune : „Bogățiile și bunurile lui Pu Yang și ale partizanilor săi sunt de ajuns pentru a îmbogăți mai multe generații. În timp ce voi, Domnilor, n-ați arătat încă tot ce puteți. Ceea ce ați pierdut nu reprezintă decât o mică parte din ceea ce au ei. De ce să vă faceți griji ?"

„Când soldații auziseră aceste cuvinte, apucați de furie, au vrut să se lupte. Tu Hsiang ordonă să fie hrăniți caii și toți să mănânce în pat, apoi. dis de dimineață ei atacară tabăra rebelilor" [11] Yang și Hung nu se pregătiseră de loc. Trupele lui Tu Hsiang îi atacă cu violență și îi zdrobi".

Chang Yu : <-...Sub această dinastie imperială, când Eminentul Fondator ordonă generalilor să atace Shu, el decretă : „În toate orașele și prefecturile care vor fi cucerite, veți trebui, în numele meu, să goliți visteriile și magazinele publice pentru a-i distra pe ofițeri și pe oameni. Ceea ce vrea statul, este numai pământul".»

18. În consecință, dacă într-o luptă de care, mai mult de zece din ele sunt capturate, recompensează pe cei care l-au luat pe primul. Înlocuiește drapelele și stin-

[11] Ei luară o masă preparată mai, înainte ca să evite pregătirea focului pentru încălzirea hranei de la micul dejun.

dardele inamicului cu ale voastre, amestecă cu ale voastre carele recuperate și dă oameni care să le conducă.

19. Tratează bine pe prizonieri și ai grijă de ei.

Chang Yu : „Toți soldații luați prizonieri trebuie să fie îngrijiți cu o sinceră generozitate, pentru ca să poată fi folosiți de noi."

20. Iată ce se numește „a câștiga o bătălie și a deveni mai puternic".

21. Esențială în război este, deci, victoria, nu aparițiile prelungite. Iată de ce generalul care înțelege războiul, este stăpânul destinului poporului și arbitrul destinului națiunii.

Ho Yen Hsi : „Dificultățile inerente la numirea unui comandant șef sunt aceleași astăzi, ca și altă dată" [12].

[12]. Ho Yen Hsi a scris acestea probabil către anul 1050.

III
Strategia ofensivă

Sun Tzu a spus :

1. În război cea mai bună politică este să cucerești statul intact ; distrugerea lui reprezintă ultima soluție.

Li Ch'uan : „Nu încurajați omorul".

2. E mai bine să capturezi armata inamică, decât. s-o nimicești ; e mai bine să prinzi intacte un batalion, o companie sau o grupă de cinci oameni decât să le nimicești.

3. Într-adevăr, culmea priceperii nu este să recuperezi o sută de victorii într-o sută de bătălii.

4. Cel mai important în război este să ataci în strategia inamicului. [1]

Tu Mu : „...Marele Duce a spus : Cel care excelează în soluționarea dificultăților înainte de a apărea. Cel care este capabil să-și învingă adversarii triumfă înainte ca amenințările acestora să se concretizeze".

Li Ch'uan : «Atacați planurile inamicului prin anihilarea punctului lor de pornire. Sub hunii celei de-a doua dinastii. K'ou Hsun a încercuit Kao Chun[2]. Chun trimise pe generalul său însărcinat cu planificarea, Huang Fu *Wen,* pentru negocieri. Huan Fu Wen era încăpățînat și grosolan. K'ou Hsun ordonă să fie decapitat și îl informă pe Kao Chun în termenii următori : „Ofițerului vostru de stat major îi lipsea buna creștere. L-am decapitat. Dacă

[1] Nu cum citim în traducerea lui Giles „să dejoci planurile inamicului".

[2] Aceasta a avut loc în cursul primului secol al erei noastre,

Vreți să vă supuneți făceți-o imediat, dacă nu apărați-vă." Chiar în aceeași zi Chun își distruse fortificațiile și se predă.»

Toți generalii lui K'ou Hsum spuseră : „Cum ! I-ați ucis mesagerul și totuși l-ați obligat să predea cheile orașului ! Cum este posibil așa ceva ?"

K'oun Hsun zise : «Huang Fu Wen era mâna dreaptă a lui Kao Chun, sfetnicul său particular. Dacă l-aș fi cruțat și-ar fi dus la îndeplinire planurile, dar omorându-l l-am lipsit pe Kao Chun de mâna lui dreaptă. Se spune : „Supremul rafinament în arta războiului este de a dejuca planurile inamicului".»

Toți generalii spuseră : „Aceasta depășește puterea noastră de înțelegere".

5. Apoi, cel mai bine este să-i destrami alianțele[3].

Tu Yu : „Nu-i lăsați pe inamici să se unească".

Wang Hsi : „Examinați problema alianțelor lor și provocați ruptura lor. Dacă un inamic cere aliați, problema este gravă și poziția inamicului puternică ; dacă nu are, problema este minoră și poziția lui este slabă".

6. Dacă acest lucru nu este cu putință, cel mai bine este să-i ataci armata.

Chia Lin : «Marele Duce a spus : „Cel ce luptă pentru victorie numai cu sabia, nu este un general bun".»

Wang Hsi : „Bătăliile sunt treburi periculoase".

Chang Yu : „Dacă nu puteți să înăbușiți în fașă intențiile inamicului, nici să-i rupeți alianțele când sunt pe punctul de a fi încheiate, ascuțiți-vă armele spre a dobândi victoria...".

7. Cea mai rea politică este aceea de a ataca orașele. Nu ataca orașele decât atunci când nu mai ai altă soluție.[4]

[3] Și nu cum citim în traducerea lui Giles : „să împiedici joncțiunea forțelor inamice".

[4] Contrar celor ce credea Giles, Sun Tzu nu vorbește în această serie de versete, despre arta de a comanda o armată. Este vorba aici despre obiectivele ce trebuie atinse sau de politica ce trebuie dusă ; Cheng — în cel mai înalt grad.

8. Pregătirea carelor de asediu, a armelor și echipamentului cere cel puțin trei luni ; lucrările de terasament necesare pentru a ridica talazuri în fața zidului, alte trei luni.

9. Dacă generalul nu este în stare să-și înfrâneze nerăbdarea și ordonă oamenilor săi să se îngrămădească în preajma zidului ca un roi de albine, o treime dintre ei vor fi omorâți fără ca orașul să fie cucerit. Aceasta este soarta atacurilor de acest gen.

Tu Mu : „Spre sfârșitul dinastiei Wei, împăratul T'ai Wu conduse o sută de mii de oameni împotriva generalului țării Sung, Tsang Chih, la Yu T'ai. împăratul îi ceru mai întâi vin, lui Tsang Chih[5]. Tsang Chih sigilă un vas plin cu urină și i-l trimise. T'ai Wu, înnebunit de furie, atacă imediat orașul, ordonând trupelor sale să escaladeze zidurile și să se angajeze în lupta corp la corp. Cadavrele se îngrămădiră până pe creasta zidurilor și la capătul a treizeci de zile numărul morților reprezenta mai mult decât jumătatea efectivelor Wei".

10. Așadar, cei ce sunt experți în arta războiului supun armata inamică fără luptă. Ei cuceresc orașele fără a le asedia și doboară un stat fără operațiuni prelungite.

Li Ch'uan : «Ei învinseră prin strategie. Sub a doua dinastie Han, Tsan Kung, marchiz de Tsan, încercui pe rebelii Yao la Yuan Wu, dar timp de mai multe luni el nu fu în stare să cucerească orașul[6]. Ofițerii și oamenii săi erau bolnavi și plini de răni. Regele din Tung Hai îi spuse lui Tsan Kung : „Acum, v-ați masat trupele și ați încercuit inamicul, care este hotărât să lupte până la moarte. Asta nu este strategie ! Ar trebui să ridicați asediul. Arătați-le că au o portiță de scăpare ; ei vor fugi și se vor împrăștia. Atunci și un paznic de câmp îi va

[5] Schimbul de cadouri și de complimente era un preambul normal al luptei.

[6] Caracterul Yao desemnează pe supra-terestru. El a putut fi aplicat boxerilor, care se credeau ținta mingilor străine.

captura ! Tsang "Kung urmă acest sfat și cuceri Yuan Wu".»

11. Scopul trebuie să fie de a cuceri intact. „.Tot ceea ce este sub cer". În acest mod, trupele vor rămâne neatinse și victoria "va fi totală. Aceasta este arta strategiei ofensive.

12. Prin urmare, arta de a conduce trupele la luptă constă în aceasta. Dacă dispui de o superioritate de zece contra unu, încercuiești dușmanul.

13.. La cinci contra unu, atacă-l.

Chang Yu : „Dacă eu sunt de cinci ori mai puternic decât inamicul, îi țin în stare de alarmă trupele din față, îl surprind în spate, îl clatin la est și-l lovesc la vest."

14. La doi contra unu, dezbină-l [7].

Tu Yu : ..Dacă e superioritate de doi contra unu, nu este suficientă pentru a stăpâni situația, utilizăm forța de diversiune pentru a dezbina armata dușmanului. De aceea, Marele "Duce a spus : „Cine este incapabil să acționeze asupra inamicului, spre a-i dezbina forțele, nu poate vorbi despre o tactică de excepție".

15. Dacă forțele sunt egale, poli angaja lupta.

Ho Yen Hsi : ,,În aceste condiții numai generalul competent poate învinge".

16. Dacă ești în inferioritate din punct de vedere numeric, să fii în stare să bați în retragere.

Tu Mu : „Dacă trupele noastre sunt în stare de inferioritate, împiedicați-l temporar pe inamic să ia inițiativa atacului. După aceea, veți putea probabil să profitați de un punct slab. Vă veți mobiliza atunci toate energiile și veți urmări victoria cu o hotărâre fermă".

Chang Yu : „Dacă inamicul este puternic și eu sunt slab, mă retrag pentru moment și mă feresc de orice

[7] După anumiți comentatori, acest verset ar însemna : „a-și dezbina propriile forțe", dar această interpretare pare mai puțin satisfăcătoare, deoarece caracterul Chih, folosit în cele două versete precedente, se referă la inamic.

angajare[8] — aceasta până când competenţa generalilor şi eficienţa trupelor vor fi la egalitate.

Dacă sunt stăpân pe toate mijloacele mele şi inamicul este în stare de derută, dacă trupele mele sunt pline de avânt, iar cele ale lui apatice, atunci pot da bătălia chiar dacă el are superioritate numerică."

17. Dacă eşti inferior în toate privinţele, să fii în stare să te eschivezi, căci o armată mică este o pradă uşoară pentru una mai puternică[9].

,Chang Yu : «...Mancius a spus : „Cel mai mic desigur nu se poate măsura cu cel mare, nici cel slab cu cel puternic sau cei puţini cu mulţimea" [10].

18. Căci generalul este apărătorul statului. Dacă această apărare se extinde la tot, statul va fi cu siguranţă puternic ; dacă ea are lacune, statul va fi fără îndoială slab.

Chang Yu : „...Marele Duce a spus : Un suveran care îşi găseşte omul potrivit cunoaşte prosperitatea. Cel care nu reuşeşte, va fi pierdut".

19. Trebuie să ştii că pentru un suveran există trei mijloace de a atrage nenorocirea asupra armatei sale şi anume dacă procedează după cum urmează [11].

20. Nesocotind faptul că armata nu trebuie să înainteze, să ordone o înaintare sau, nesocotind faptul că ea nu trebuie să se retragă, să ordone o retragere. E ceea ce se numeşte „a pune armata pe picior greşit".

Chia Lin : ,,Înaintarea şi retragerea armatei pot depinde de deciziile luate de general, potrivit împreju-

[8] Tu Mu şi Chang Yu recomandă, amândoi, retragerea „temporară", lăsând să reiasă necesitatea revenirii la acţiune ofensivă când împrejurările vor fi favorabile.

[9] Literalmente, „mijloacele unei armate mici sunt... „aparent aici este vorba despre arme şi echipament.

[10] CC II (Mencius) I, capitolul 7.

[11]Am schimbat aici ordinea caracterelor care înseamnă respectiv „suveran" şi „armată". Altminteri acest verset ar vrea să spună că ar exista pentru o armată, trei mijloace de a atrage nenorocirea asupra suveranului.

rărilor. Nu. există nenorocire mai mare decât ordinele emanând de la suveranul care stă la curte."

21. Necunoscând nimic din problemele militare, să participe la organizarea lor, aceasta îi dezorientează pe ofiţeri.

Ts'ao Ts'ao : „...O armată nu poate fi condusă după codul manierelor elegante'".

Tu Mu : „În ce priveşte convenienţele, legile şi decretele, armata are propriul ei cod pe care în general îl respectă. Dacă îl aliniez după regulile care prezidează guvernarea unui stat, ofiţerii vor fi complet derutaţi."

Chang Yu : „Bunătatea şi dreptatea pot fi de folos, la guvernarea unui stat, dar nu în administrarea unei armate. Rapiditatea şi supleţea servesc administrării unei armate, dar nu pot servi la guvernarea unui stat".

22. Necunoscând problemele de comandament, să ia parte la exercitarea responsabilităţilor, aceasta ucide încrederea în sufletul ofiţerilor [12].

Wang Shi : „Dacă o persoană, care nu cunoaşte treburile armatei, este trimisă să ia parte la administrarea armatei, fiecare mişcare a sa va stârni dezacord şi frustare reciprocă şi întreaga armată va fi paralizată. De aceea, Pei Tu prezintă o cerere la palat pentru ca să fie revocat Controlorul armatei ; numai după aceea a fost în măsură să pacifice Ts'ao Chou". [13]

Chang You : „Recent, curtenilor le-au fost încredinţate funcţiile de Controlor al armatei, ceea ce evident reprezintă o eroare."

23. Dacă armata este dezorientată şi lipsită de încredere, suveranii ţărilor vecine vor stârni dificultăţi. Acesta

[12] Literalmente „neştiind" sau „neînţelegând" sau „ignorând") unde autoritatea armatei, sau „ignorând problemele relative la exerciţii" ale autorităţii militare... Caracterul înseamnă „autoritate" sau „putere".

[13] „Controlorii armatei" ai dinastiei T'ang erau în realitate comisari politici. Pei Tu a devenit Prim-ministru în 815 al erei noastre şi în 817 el ceru suveranului să revoce pe controlorul care-i fusese afectat lui, care fără îndoială, se amesteca în operaţiunile militare.

este sensul proverbului : „Confuzia în armată duce la victoria adversarului".[14]

Meng : „...Marele Duce a spus : Acela care nu cunoaște cu precizie obiectivele sale nu știe să riposteze inamicului".

Li Chi'uan : „...Nu trebuie să te înșeli asupra alegerii persoanei căreia îi este încredințată comanda... Liu Hsiang Ju, Prim ministru în Chao, a spus : Chao Kua nu știe decât să citească cărțile tatălui său și până în prezent s-a dovedit complet incapabil să stabilească corelația între schimbările de situații. Or, Majestatea Voastră, datorită numelui său, l-a desemnat comandant șef. Este cum ai lipi corzile unei lăute și ai încerca apoi s-o acordezi",

24. Trebuie să se știe că există cinci cazuri în care se poate prevedea victoria.

25. Cel care știe când trebuie și când nu trebuie să angajeze lupta, va fi victorios.

26. Cel care știe cum să folosească forța unei armate mari și forța unei armate mici va fi victorios.

Tu Yu : ,,În cursul unui conflict sunt cazuri în care cei ce au de partea lor superioritatea numerică nu pot să atace o mână de oameni și alte cazuri când cel slab poate să-l învingă pe cel puternic. Cel care este capabil să acționeze asupra acestei categorii de împrejurări va fi victorios".

27. Cel ale cărui trupe sunt unite în jurul unui obiectiv comun va fi victorios.

Tu Yu : „De aceea, Mencius a spus : Anotimpul potrivit contează mai puțin decât avantajele oferite de teren ; acestea, la rândul lor contează mai puțin decât armonia relațiilor omenești" [15].

28. Cel care este prudent și așteaptă un inamic imprudent va fi victorios.

Ch'en Hao : „Organizați o armată de neînvins și așteptați momentul când inamicul va fi vulnerabil".

[14] „Seniori feudali" este redat prin „suveranii vecini". Comentatorii sunt de acord pentru a declara că o armată, când este în încurcătură, se privează singură de victorie,

[18] CC (Mencius), capitolul I, p. 85.

Ho Yen Hsi : „...Un nobil a spus : Să te bazezi pa țărani și să nu faci pregătiri este cea mai mare dintre crime ; să fii gata dinainte pentru orice eventualitate este cea mai mare dintre virtuți".

29. Cel care are generali competenți, feriți de ingerințele suveranului va fi victorios.

Tu Yu : „...De aceea, maestrul Wang a spus : Să fixezi întâlniri este de resortul suveranului, să decizi în materie de luptă, este de resortul generalului".

Wang Li : „...Un suveran înzestrat cu o personalitate și o inteligență superioare trebuie să fie în măsură să recunoască omul care-i convine, el trebuie să-i încredințeze răspunsurile și să aștepte rezultatele".

Ho Yen Si : „...în război se pot produce o sută de schimbări în cursul fiecărei etape. Când constați că este posibil, înaintezi ; când vezi că situația este grea, te retragi. A spune că un general trebuie să aștepte ordinele unui suveran în asemenea împrejurări, e ca și cum ai informa un superior că vrei să stingi un incendiu. Înainte ca ordinul să vină, cenușa va fi rece. Și se mai spune că, în asemenea împrejurări trebuie să fie consultat inspectorul general al armatei. E ca și cum, pentru a construi o casă lângă drum, ai cere sfatul trecătorilor. Evident, nu vei mai termina niciodată treaba". [16]

„Să-l ții din scurt pe. un general competent, cerându-i, în același timp, să suprime un inamic viclean, este ca și cum ai lega ogarul negru al hanilor și apoi i-ai da ordin să prindă iepuri. Care este diferența ?"

30. Iată cele cinci cazuri precise în care calea către victorie este cunoscută.)

31. De aceea spun : „Cunoaște-ți inamicul și cunoaște-te pe tine însuți ; într-o sută de bătălii nu te vei expune nici unei primejdii".

32. Când nu-ți cunoști inamicul, dar te cunoști pe tine însuți, șansele tale de victorie sau de înfrângere sunt egale.

[16] Parafrazarea unei ode pe care Legge o traduce astfel : „Ei seamănă cu nul care consultă trecătorii asupra construcției unei case.

33. Dacă nu-ți cunoști nici inamicul și nici pe tine însuți, ești sigur că te vei găsi în primejdie în fiecare bătălie.

Li Ch'uan : „Astfel de oameni se numesc nebuni criminali. La ce se pot aștepta ei decât la înfrângere."

Aceasta, în consecință, nu va fi niciodată terminată" (CC IV, p. 332, oda I).

IV

Dispuneri[1]

Sun Tzu a spus :

1. în vremurile vechi, războinicii iscusiți începeau prin a deveni de neînvins, apoi așteptau ca inamicul să fie vulnerabil.

2. Invincibilitatea noastră depinde de noi, vulnerabilitatea inamicului, de el.

3. în consecință, cei care sunt versați în arta războiului pot ajunge invincibili, dar nu-l pot face în mod sigur pe inamic vulnerabil.

Mei Yao Ch'en : „Pot să fac ceea ce depinde de mine ; ceea ce depinde de inamic nu e niciodată sigur."

4. Iată de ce se spune că e posibil să știi cum să învingi, fără ca aceasta să însemne că o vei și face.

5. Invincibilitatea constă în apărare, iar șansele de victorie în atac[2].

6. Te aperi când dispui de mijloace suficiente ; ataci când dispui de mijloace mai mult decât suficiente.

7. Cei care sunt experți în arta apărării se ascund sub nouă straturi de pământ; cei care sunt abili în arta atacului se deplasează ca și cum ar cădea din al nouălea

[1] Caracterul Hsing înseamnă „formă", „aspect" sau „aparența" și într-un sens mai restrâns „dispunere" sau „formație". în ediția Clasici militari care — se pare — urma pe Ts'ao Ts'ao, acest capitol se intitula „Chung Hsing" — „Formă" sau „Dispuneri ale armatei. După cum se va vedea, acest caracter înseamnă mai mult decât dispuneri concrete."

[2] Invincibilitatea este (înseamnă) apărarea, capacitatea de a învinge, este (înseamnă) atacul.

cer. Astfel, ei sunt capabili să se apere şi să-şi asigure o victorie totală, în acelaşi timp[3].

8. A prevedea o victorie pe care primul venit poate s-o prevadă nu este culmea abilităţii.

Tu Yu : „Cei care sunt experţi în arta pregătirii apărării consideră esenţial să ţină seama de forţa obstacolelor, cum sunt munţii, fluviile şi podişurile. Ei fac în aşa fel încât inamicul să nu poată şti unde să atace. Ei parcă se ascund sub al nouălea strat al pământului."

„Cei care sunt experţi în arta de a ataca, consideră că esenţial să ţină seama de anotimpuri şi de avantajele terenului ; ci folosesc inundaţiile şi focul după împrejurări. Ei fac în aşa fel ca inamicul să nu poată şti unde să se pregătească. Ei declanşează atacul ca un trăznet ţâşnit din al nouălea cer".

Li Ch'uang : „...Când Han Hsein nimici statul lui Chao, el plecă de la Gâtul Puţului înainte de micul dejun. El spuse : Vom distruge armata lui Chao. Apoi ne vom regăsi pentru masă. Generalii care erau descurajaţi, se prefăcură a fi de acord. Han Hsein îşi dispuse armata în linie de bătaie, cu spatele la fluviu. Observându-i de la înălţimea parapetelor, trupele Chao izbucniră într-un râs zgomotos şi îl batjocoriră astfel. Generalul nu ştie să conducă o armată ! Han Hsin strivi atunci armata Chao şi după ce-şi luă micul dejun, puse să fie decapitat seniorul Ch'eng An."'

„Iată o pildă despre ceea ce scapă muritorilor de rând'' ".

9. A triumfa în luptă şi a fi universal proclamat „expert", nu constituie culmea abilităţii, pentru că pentru <u>a ridica un puf de toamnă</u> nu ai nevoie de multă forţă ;

[3] Ideea că Cerul şi Pământul se compun fiecare de „straturi" sau „etaje" vine din antichitate.

[4] Han Hsin dispuse armata sa în „terenul morţii". El îşi arse vasele şi-şi distruse ustensilele de bucătărie. Fluviul era înapoi, armata lui Chao înainte. Pentru Han Hsin nu exista altă soluţie, el trebuia să învingă sau să moară.

să deosebeşti soarele de lună nu este o dovadă de clarviziune ; să auzi tunetul nu înseamnă că ai auzul fin[5].

Chang Yu : «Prin „puf de toamnă", Sun Tzu înțelege puful iepurelui care, când vine toamna, este foarte uşor.»

10. În vechime, cei despre care se spunea că sunt experți în arta războiului bănuiau un inamic uşor de învins[6].

11. Iată de ce victoriile obținute de un maestru în arta militară nu aduceau acestuia nici faima înțelepciunii, nici meritul vitejiei.

Tu Mu :. „Scapă înțelegerii comune victoria obținută înainte ca situația să se fi cristalizat. Cel care o dobândeşte nu câştigă deci deloc **o** reputație de înțelepciune. Înainte să-şi fi înroşit sabia în sânge, țara inamică a capitulat".

Ho Yen Si : „...Când vă supuneți inamicului fără luptă, cine vă va proclama vitejia ?•'

12. Căci el îşi câştigă victoriile fără greş. ,,Fără greş" înseamnă că, orice ar face, el îşi asigură victoria ; el învinge un inamic deja învins.

Chen Hao : „În materie de planificare, nici o mişcare inutilă ; în materie de strategie, nici un pas neîngăduit".

13. Iată de ce un comandant şef priceput face în aşa fel încât să ocupe o poziție care să-l pună la adăpost de înfrângere şi el nu pierde nici o ocazie de a-şi surclasa inamicul.

14. Astfel, o armată este victorioasă înainte de a căuta bătălia ; o armată sortită înfrângerii se bate fără speranța de a învinge.

Tu Mu : „...Ducele Li Ching din Wei a spus Calitățile indispensabile ale unui comandant sunt, înainte de toate, clarviziunile, arta de a face să domnească armonia în sânul armatei sale, o strategie chibzuită, dublată de planuri pe termen lung, simțul anotimpurilor şi facultatea de a înțelege factorii umani. Căci un general inapt să-şi evalueze' posibilitățile sau să-şi imagineze ce sunt promptitudinea şi supleţea va înainta, când se va prezenta

[5] Să câştigi o victorie datorită unei lupte grele sau datorita norocului nu este un semn de iscusință.

[6] Inamicul fu învins cu uşurință pentru că experții creaseră în prealabil, condiții favorabile.

ocazia de a ataca, cu un pas poticnit și șovăitor, privirea întoarsă cu îngrijorare mai întâi la dreapta, apoi la stânga, și el va fi capabil să întocmească un plan. Dacă este credul se va încrede în rapoarte nedemne de crezare, crezând ba una, ba alta. Tot atât de temător ca o vulpe în retragere și în avansare, el va lăsa rândurile armatei sale să se risipească. Prin ce se deosebește acest mod de acțiune de aruncarea unor nevinovați în apă clocotită sau în foc ? Nu este exact același lucru cu a duce vacile și oile să pască lângă lupi și lângă tigri ?"

15. Cei care sunt experți în arta războiului practică „Dao" și respectă legile ; ei sunt, deci, în măsură să formuleze o politică victorioasă.

Tu Mu : «Dao este calea omeniei și a dreptății ; ,,legile" sunt reguli și instituții. Cei care excelează în arta războiului cultivă, mai întâi, propriul lor simț de dreptate și își protejează legile și instituțiile lor. In acest fel ei fac ca guvernul lor să fie de neînvins."

16. Căci, elementele artei militare sunt : în primul rând, aprecierea spațiului ; în al doilea rând, evaluarea cantităților ; în al treilea rând, calculele ; în al patrulea rând, comparațiile și, în al cincilea rând, șansele de victorie.

17. Aprecierea spațiului este în funcție de teren.

18. Cantitățile decurg din apreciere, cifrele din cantități, comparațiile din cifre și victoria din comparații.

Ho Yen Si[7] : „Prin teren trebuie să înțelegem, în același timp, distanțele și felul terenului ; prin aprecieri calculul. Înainte ca armata să fie pusă în mișcare, sunt efectuate studii în ceea ce privește gradul de dificultate prezentat de teritoriul inamic, cât de drepte sau întortochiate sunt drumurile lui, cifrul efectivelor inamicului, valoarea echipamentului său de război, starea moralului trupelor acestuia. Sunt efectuate calcule pentru a se vedea dacă inamicul poate fi atacat și numai după aceea *se* trece la mobilizarea popoulației și la înrolarea trupelor".

19. Astfel o armată victorioasă se aseamănă cu o jumătate de chintal pus în balanță cu un grăunte ; o

[7] Acest comentariu figurează în text ca urmare la V. 18. Factorii enumerați sunt calități ale „fermei".

armată învinsă se aseamănă cu un grăunte pus în balanță cu o jumătate de chintal.

20. Datorită artei de a-și dispune trupele, un general victorios este în măsură să le facă să lupte cu efectul apelor zăgăzuite, care deodată eliberate, se precipită într-o prăpastie fără fund.

Chang Yu : ,,E în, natura apei să evite înălțimile și să se năpustească spre ținuturile joase. Când se rupe un baraj, apa se dezlănțuie cu o forță irezistibilă. Or, forma unei armate seamănă cu apa. Profitați de lipsa de pregătire a inamicului, atacați-l în momentul în care se așteaptă mai puțin, evitați-i forța și loviți părțile lui slabe și, întocmai ca și apei, nimeni nu vă va putea rezista".

V

Energie [1]

Sun Tzu a spus :

În general, a comanda mulți oameni e același lucru cu a comanda câțiva. E o problemă de organizare [2].

Chung Yu : „Pentru a conduce o armată trebuie, mai întâi, să încredințezi responsabilitățile comandanților și locțiitorilor lor și să fixezi efectivele diverselor formațiuni..."

„Un om este un simplu soldat ; doi oameni, o pereche, trei, un trio. O pereche în plus un trio formează o grupă de cinci [3]. adică o căprărie ; două căprării formează o secție ; cinci secții fac un pluton ; două plutoane, o companie,. două companii un batalion ; două batalioane, un regiment ; două regimente, un grup de luptă, două grupuri ele luptă o brigadă, două brigade o armată [4]. Fiecare din-

[1] Caracterul Shih, care serxește drept titlu acestui capitol, înseamnă „forțe", „influență", „autoritate", „energie". Comentatorii le iau în sensul de „energie" său de „Potențial" în anumite pasaje și de „situație" în altele.

[2] Fen Shu înseamnă, literalmente, „diviziuni de, (sau prin) „miniere" sau ,.împărțire și numărătoare". Traducerea adaptată aici este „organizare".

[3] S-ar părea că „perechi" și „trio" ar putea purta arme diferite

[4] O secție de zece oameni ; o sută de companie, două sute de batalion, patru sute de regiment, opt sute de jumătate de brigadă, o mie șase sute de brigadă, trei mii două sute de armată. Aceasta pare să corespundă organizației care exista la vremea când Chang Yu scria.

tre aceste elemente este subordonat celui ce-l precede în ierarhie și are autoritate asupra celui care-i este imediat inferior. Fiecare dintre ele este instruit cum se cuvine. De aici reiese că este posibil să conduci o armată de un milion de oameni exact ca și cum ar fi vorba de câțiva inși".

2. Și a ordona unui număr mare este același lucru cu a ordona câtorva. Este o problemă de dispunere și de semnale.

Chang Yu : „Orm este sigur că trupele, când sunt foarte numeroase, se desfășoară pe spații vaste, pe care nici ochiul, nici urechea nu le-ar percepe cu o acuitate satisfăcătoare. De aceea, ordinul de înaintare sau de retragere este transmis ofițerilor și oamenilor cu autorul steagurilor și paviloanelor și acela de a se deplasa sau de a se opri cu ajutorul clopotelor și al tobelor. Astfel, viteazul nu va înainta singur și fricosul nu va fugi".

3. Posibilitatea armatei de a rezista atacului inamicului, fără a fi înfrântă, este asigurată prin operațiunile forței „extraordinare" și a forței normale[5].

Li Ch'uang : „Forța care înfruntă inamicul este forța normală ; cea care-l ia din flanc este forța extraordinară. Nici un comandant de armată nu poate smulge avantajul de la inamic fără ajutorul forțelor extraordinare."

Ho Yen Hsi : „Procedez în așa fel încât inamicul să ia forța mea normală drept forță extraordinară și forța mea extraordinară drept forță normală. Mai mult. cea normală este susceptibilă de a deveni extraordinară și invers".

4. Trupe aruncate împotriva inamicului ca o piatră de moară peste niște ouă sunt un exemplu de acțiune masivă contra neantului.

Ts'ao Ts'ao : „Atacați cu tot ce aveți mai puternic în punctele slabe ale inamicului."

5. Ca regulă generală, în bătălie folosește forța normală, pentru a angaja lupta ; folosește forța extraordinară pentru a cuceri victoria.

[5] Ideea exprimată prin caracterul Cheng „normal" sau „direct" și Ch'i „extraordinar" sau „indirect" prezintă o importanță capitală. Forța normală (Cheng) fixează sau distrage inamicul ; forțele extraordinare (Ch'i) intră în acțiune în timpul și locul unde intervenția lor nu este prevăzută. Dacă inamicul simte o manevră Ch'i și îi ripostează, ca să o neutralizeze, această manevră se transformă automat în manevră Cheng.

6. Resursele celor ce sunt experţi în utilizarea forţelor extraordinare sunt la fel de nemărginite ca cerul şi pământul, la fel de inepuizabile ca apa marilor fluvii[6].

7. Într-adevăr, ele se termină, apoi se formează din nou, ciclic, cum sunt mişcările soarelui şi ale lunii". Ele mor, apoi renasc la viaţă, repetându-se, cum fac anotimpurile care trec.

8. Notele muzicale sunt numai în număr de cinci, dar combinaţiile lor sunt atât de numeroase, încât este imposibil să le auzi pe toate.

9. Culorile fundamentale sunt doar în număr de cinci, dar combinaţiile sunt atât de numeroase, încât este imposibil ochiului să le perceapă pe toate.

10. Gusturile sunt numai în număr de cinci, dar ele dau amestecuri atât de variate, încît este imposibil să le deguşti pe toate.

11. În luptă există numai forţa normală şi forţa extraordinară, dar combinaţiile lor sunt nelimitate ; nici un spirit omenesc nu le poate sesiza pe toate.

12. Căci aceste două forţe se reproduc una din alta ; interacţiunea lor este fără de sfârşit., ca aceea a verigilor în lanţ. Cine poate spune unde începe una şi unde sfârşeşte cealaltă ?

13. Când apa torentului rostogoleşte galeţii, este datorită impetuozităţii sale.

14. Dacă şoimul sfâşie dintr-o lovitură corpul prăzii sale, este că loveşte exact la momentul dorit[7].

Tu Yu : „Loviţi-vă inamicul la fel de puternic, cum loveşte şoimul la ţintă. Fără greş, sfâşie rinichii prăzii sale pentru că el aşteaptă momentul potrivit pentru a lovi. Gestul lui este calculat" [8].

15. Astfel, expertul în arta militară posedă o forţă de impulsie irezistibilă şi atacul său este reglat cu precizie.

16. Potenţialul său este cel al unei arbalete întinse la maximum, timpul său de acţiune este cel al declanşării mecanismului acestuia[9].

[6] Sun Tzu foloseşte caracterele Chiang şi Ho, pe care le-am tradus cu „marile fluvii".
[7] Adică, impus de distanţa care îl separă de prada sa.
[8] După Tu Mu.
[9] Din nou Sun Tzu foloseşte aici caracterul specific care înseamnă „arbaletă",

17. În tumult și în vacarm, bătălia pare confuză, dar nu există dezordine ; trupele par să se învârtă în cerc, dar ele nu pot fi înfrânte [10].

Li Ch'uang : „În bătălie, totul pare a fi tumult și confuzie, dar steagurile și pavilioanele răspund unor dispozitive precise, sunetul talgerelor are reguli fixe".

18. Confuzia aparentă rezultă din ordine, lașitatea aparentă din curaj, slăbiciunea aparentă din tărie [11].

Tu Mu : „Semnificația acestui verset este că dacă dorești să simulezi dezordinea pentru a trage un inamic, trebuie să fii, tu însuți, foarte disciplinat. Numai atunci poți simula învălmășeala. Cel care dorește să simuleze lașitatea și să-și pândească inamicul trebuie să fie curajos, căci numai atunci va fi în stare să simuleze frica. Cel care dorește să pară slab, pentru a-l face pe inamic trufaș, trebuie să fie extrem de puternic. Numai cu această condiție va putea să se prefacă a fi slab".

19. Ordinea sau dezordinea depind de organizare, curajul sau lașitatea de împrejurări, tăria sau slăbiciunea de dispunere.

Li Ch'uang : „Cînd trupele reușesc să se plaseze într-o situație favorabilă, lașul este viteaz ; dacă situația devine disperată, curajoșii vor deveni lași. În arta războiului nu există reguli fixe. Aceste reguli nu pot fi stabilite decât după împrejurări."

20. Astfel, cei care se înțeleg să provoace o mișcare a inamicului izbutesc, creând o situație în fața căreia acesta trebuie să se plece ; ei îl atrag prin momeli într-o cursă sigură și, făcându-l să creadă într-un câștig aparent, îl așteaptă în forță.

21. De aceea, un comandant de armată calificat pretinde victoria de la situație și nu de la subordonații săi.

Ch'en Hao : „Experții în armata militară au îndeobște încredere în oportunitatea și în rapiditatea execuției. Ei nu lasă numai pe spinarea propriilor oameni povara sarcinii de îndeplinit".

22. El își alege oamenii, iar ei profită de situație [12].

[10] Onomatopeele folosite de Sun Tzu evocă zgomotul și confuzia în bătălie.

[11] După Tu Mu.'

[12] Textul este redactat după cum urmează : „Astfel el este capabil să aleagă oameni...". Adică, oameni capabili să profite din

Li Ch'uan : „Viteazul știe să se bată ; prudentul să se apere ; înțeleptul să dea sfaturi. Deci, nu este irosit nici un talent".

Tu Mu : „Nu pretindeți nici o înfăptuire celor care nu au talent".

Când Ts'ao Ts'ao l-a atacat pe Chane Lu în Han Chung i-a lăsat pe generalii Chang Liao, Li Tien și Lo Chin în fruntea a mai mult de o mie de oameni pentru a apăra Ho Fei. Ts'ao trimise instrucțiuni lui Hseih Ti, șeful statului major al armatei, într-un plic pe care a scris : „A se deschide numai la sosirea rebelilor". Puțin după aceea, Sun Ch'uan din Wu,în fruntea a o mic de oameni, asedie asedie Ho Fei. Generalii desfăcură plicul și citiră : „Dacă Si Sun Ch'uan sosește, generalii Chang și Li vor porni lupta. Generalul Lo va apăra orașul. Șeful statului major al armatei nu va lua parte la luptă[13]. Toți ceilalți generali vor trebui să atace pe inamic".»

Chang Liao a spus : „Stăpînul nostru este în campanie departe și dacă așteptăm sosirea întăririlor, rebelii ne vor nimici cu siguranță. De aceea, instrucțiunile ne ordonă, ca înainte ca trupele inamice să se unească, să le atacăm imediat pentru a le rupe colții și a întări moralul propriilor noastre trupe. Apoi, vom putea apăra orașul. Toate șansele de victorie sau de înfrângere depind de această acțiune".

Li Tien și Chang Liao îl atacară pe Sun Ch'uan și efectiv îl puseră în dificultate, ceea ce făcu să se prăbușească moralul armatei Wu. Ei se întoarseră și-i pregătiră liniile de apărare, iar trupele se simțiră în siguranță. Sun Ch'uan asedie orașul timp de zece zile, dar nu reuși să-l cucerească și se retrase.

În legătură cu acest episod, istoricul Sun Sheng a notat : „Războiul este o chestiune de șiretenie. În ceea ce privește apărarea lui Ho Fei, ea era șovăitoare, slabă și lipsită de întăriri. Dacă ai încredere în generali viteji cărora le place să se bată, greutățile nu vor întârzia să apară. Dacă te bazezi numai pe cei ce sunt prudenți, aceștia se

orice situație, oricare ar fi ea. Aceasta implică un sistem de selecție care să nu fie bazat pe nepotism sau favoritism.

[13] Ts'ai Ts'ao a avut mare grijă să țină deoparte pe ofițerul politic.

vor descumpăni și le va fi greu să țină situația sub control".

Chang Yu : „Or, cea mai bună metodă, când ai oameni în subordine, constă în a-l folosi pe zgârcit și pe prost, pe înțelept și pe viteaz și de a-i da fiecăruia o responsabilitate care i se potrivește. Nu încredințați oamenilor sarcini pe care nu sunt capabili să le îndeplinească. Faceți o selecție și încredințați fiecăruia răspunderi pe măsura competențelor lor".

24. Cel care contează pe situație își folosește oamenii în luptă ca și cum ar rostogoli niște buturugi -și pietre. Căci este în firea buturugilor și a pietrelor să stea în echilibru pe un pământ ferm și să se miște pe un pământ nestabil. Dacă au colțuri se opresc, dacă sunt rotunde se rostogolesc.

25. Astfel, potențialul trupelor care în luptă sunt conduse cu îndemânare, se poate compara cu cel al galeților rotunzi care se rostogolesc din vârful muntelui.

Tu Mu : „...Astfel, nu este nevoie decât de puțină forță pentru a realiza mult".

Chang Yu : «...Li Chang a spus : In război sunt trei feluri de situații :

„Când generalul disprețuiește inamicul și ofițerilor, săi le place să se lupte, când ambițiile acestora țin de așa de sus ca norii de pe cer și înflăcărarea lor este la fel de sălbatecă precum uraganele, suntem în prezența unei situații create de moral."»

„Când un singur om apără un defileu îngust de munte, care seamănă cu tubul digestiv al unei oi sau cu intrarea coteţului unui câine, el poate ține piept la o mie de soldați. Ne găsim atunci în, prezența unei situații create de teren."

„Când se trage folos din delăsarea inamicului, din oboseala sa, din foamea sau setea sa, sau când lovești în timp ce posturile sale înaintate nu au fost solid întărite, sau când armata sa este la jumătatea drumului de traversare a unui râu, ne găsim în prezența unei situații create de către inamic".

„Astfel, când comanzi trupe, trebuie să tragi foloase de pe urma situației, exact ca atunci când rostogolești o minge de-a lungul unei pante abrupte. Efortul pe care îl depui este minimum, dar rezultatele sunt uriașe",

VI

Puncte slabe și puncte tari

Sun Tzu a spus :

1. În general, cel care ocupă primul terenul și așteaptă inamicul, se află în poziție de forță ; cel care vine pe teren mai târziu și se aruncă în luptă este deja slăbit.

2. De aceea, experții în arta militară îl fac pe inamic să vină pe câmpul de bătaie și nu se lasă aduși de ei.

3. Cel care este capabil să-l facă pe inamic să vină de bunăvoie izbutește, oferindu-i un oarecare avantaj. Și cel care este în stare să-l împiedice să vină izbutește, slăbindu-i forțele.

, Tu Yu : „...Dacă sunteți în măsură să mențineți anumite puncte vitale situate pe drumurile lui strategice, inamicul nu poate trece. De aceea, maestrul Wang a spus : Când o pisică stă la intrarea unei găuri de șoareci, zece mii de șoareci nu îndrăznesc să iasă ; când un tigru păzește vadul, zece mii de cerbi nu pot să-l traverseze".

4. Dacă inamicul este în poziție de forță, să știi să-l slăbești, dacă e bine hrănit, să-l înfometezi, dacă. este în repaus, să-l împingi la acțiune.

5. Arată-te în locurile prin care el trebuie să treacă, deplasează-te repede acolo unde nu te așteaptă.

6. Dacă faci marșuri de o mie de li fără să te obosești, înseamnă că străbați drumuri unde nu se află inamicul.

Ts'ao Ts'ao : „Năpustiți-vă în neant, aruncați-vă în vid, ocoliți ceea ce el apără, loviți-l acolo unde nu vă așteaptă".

7. Pentru a fi sigur că vei lua ceea ce ataci, să ataci un punct pe care inamicul nu-l apără. Spre a fi sigur că menții ceea ce aperi, să aperi un punct pe care inamicul nu-l atacă.

8. De aceea, împotriva celor ce sunt experți în arta de a ataca, un inamic nu știe unde să se apere ; contra experților apărării, inamicul nu știe unde să atace.

9. Impalpabil și imaterial, expertul nu lasă urme ; misterios ca o divinitate, el nu poate fi auzit. Astfel inamicul se află la bunul lui plac.

Ho Yen Hsi : „...Procedez în așa fel încât inamicul să ia punctele mele tari drept puncte slabe și punctele mele slabe drept puncte tari, în timp ce eu transform în puncte slabe punctele sale tari și îi descopăr slăbiciunile... Îmi ascund urmele până le fac invizibile ; păstrez tăcerea pentru ca nimeni să nu mă poată auzi".

10. Cel a cărui înaintare este irezistibilă se bazează pe punctele slabe ale inamicului ; cel care atunci când bate în retragere, nu poate fi urmat, se deplasează atît de repede că nu poate fi ajuns.

Chang Yu : „...Sosește ca vântul și pleacă precum fulgerul".

11. Dacă doresc să dau o bătălie, inamicul, chiar protejat de ziduri înalte și de șanțuri adânci, este forțat să angajeze lupta, deoarece atac o poziție pe care el e obligat să o apere.

12. Dacă doresc să evit lupta, se poate să mă apăr foarte simplu trăgând o linie pe pământ ; inamicul nu va putea să mă atace pentru că îl abat de la direcția pe care dorește să o urmeze.

Tu Mu : «Chu Ko Liang, instalându-șî tabăra sa la Yanh P'ing, dădu lui Wei Yen și altor generali ordinul de a-și grupa efectivele și de a coborî spre est. Chu Ko Liang nu lăsă decât zece mii de oameni pentru a apăra orașul, așteptând vești. Ssu Ma I spuse : „Chu Ko Liang este în oraș ; trupele lui sunt reduse ; el nu este pe poziție de forță. Generalii și ofițerii lui sunt descurajați". În același timp, Chu Ko Liang depunea o activitate intensă, ca de obicei. El ordonă să se scoată steagurile și să înceteze tobele. El îi împiedică pe oameni să iasă apoi, deschizând cele patru porți, scoase soldații pe străzi unde aceștia se răspândiseră."»

„Ssu Ma I se temu de o ambuscadă și în grabă își conduse armata spre Munții din nord."

«Chu Ko Liang spuse șefului său de stat major : „Ssu Ma I a crezut că i-am întins o cursă și a fugit la poalele

lanțurilor muntoase. Când mai târziu a aflat, Ssu Ma I fu copleșit de regrete"[1].»

13. Dacă sunt în stare să determine amplasarea inamicului, totodată ascunzând-o pe a mea, în acest caz eu pot să mă concentrez și el trebuie să se împrăștie. Și dacă eu mă concentrez în timp ce el se împrăștie, eu pot folosi totalitatea forțelor mele pentru a ataca o parte din ale sale[2]. Voi avea, deci, superioritatea numerică. Atunci dacă pot folosi cel mai mare număr pentru a lovi o mână de oameni la locul ales, cei ce au de-a face cu mine vor fi pierduți[3].

Tu Mu : .....Folosesc când trupe ușoare și călăreți viguroși pentru a ataca acolo unde el nu este gata, când arbaletieri robuști și arcași puternici pentru a-i smulge pozitii-cheie pentru a-i învălmăși flancul stâng, pentru a-i înconjura aripa dreaptă, pentru a-l alarma în față și a-l lovi pe neașteptate în spate."

,,în plină zi îl păcălesc cu jocul drapelelor și stindardelor și seara, îl induc în eroare cu bătăi de tobă. Atunci terorizat de frică, el își va împărți forțele ca măsură de precauție."

14. Inamicul nu trebuie să știe unde am de gând să dau bătălia. Căci, dacă nu știe el, va trebui să fie pregătit în mai multe puncte. Și dacă este pregătit în mai multe puncte, adversarii pe care îi voi găsi în vreunul din aceste puncte nu vor fi numeroși.'

15. Căci dacă el se pregătește în prima linie, ariergarda sa va fi slabă, și dacă se pregătește în spate, primele lui rânduri vor fi fragile. Dacă el se pregătește la stânga, dreapta lui va fi vulnerabilă și dacă se pregătește la dreapta, stânga sa va fi descoperită. Și dacă se pregătește peste tot, el va fi slab peste tot[4].

[1] Această poveste este la baza intrigii unei opere populare chineze. Chu Ko Liang se așeză pe turnul porții și cântă din läuta lui, în timp ce gărzile parcurgeau străzile și se răspândeau și armata lui Ssu Ma I dădea târcoale prin mahalale. El fusese deja dejucat de Chu Ko Liang și mai este încă și acum.

[2] Literalmente, „o parte din ale sale".

[3] Kalgren, GS, 1120 m pentru „ultima extremitate".

[4] Literalmente „dacă nu există loc unde el nu se pregătește, nu există loc unde să nu fie vulnerabil". Dubla negație întărește afirmația."

Chang Yu : „El nu va fi în stare să descopere unde vor* apărea cu adevărat carele, nici din ce punct va țâșni cavaleria mea, nici chiar în ce loc trebuie, de fapt, să-l urmărească infanteria mea și de ce aceea se va împrăștia și se va împărți, și va trebui să se apere contra mea din toate părțile. În consecință, puterea sa va fi divizată și slăbită, forțele sale vor fi scindate și risipite și în locul în care îl atac voi putea arunca o armată de anvergură împotriva unităților lui izolate".

16. Cine dispune de efective reduse trebuie să se mențină pregătit contra inamicului; cine are efective numeroase împinge inamicul să se pregătească împotriva lui.

17. Dacă se știe unde și când va avea loc o bătălie, se poate efectua cu trupele un marș de o mie de li, pentru a le reuni pe câmpul de bătălie. Dar dacă nu se cunoaște nici ziua, nici locul luptei, stânga nu poate ajuta dreapta, nici dreapta stânga ; avangarda nu va putea susține spatele și nici spatele avangarda. Cu atât mai mult se întâmplă așa. atunci când diversele elemente se găsesc la zeci de li unele de altele sau chiar numai la câțiva li !

Tu Yu : „Or, experții în materie de război trebuie să știe unde și când se va da bătălia. Ei măsoară itinerariile și fixează data. Ei împart armata și se pun în mișcare pe detașamente separate. Cei ce sunt departe pleacă primii, cei ce sunt aproape pleacă după aceea. Astfel, joncțiunea diverselor elemente — chiar dacă ar fi la o mie de li unele de altele — se va efectua în același timp, așa cum se adună cumpărătorii care vin spre piață.[5]"

[5] Pentru a ilustra acest punct, Tu Mu povestește această interesantă anecdotă : „Împăratul Wu, din dinastia Sung, îl trimise pe Chu Ling Shih să-l atace pe Ch'iaoTsung în Shu. Împăratul Wu spuse : Anul trecut Liu Ching Hsuan a plecat din teritoriu în interiorul fluviului, îndreptându-se spre Huang Wu. Neajungând la nici un rezultat, el s-a întors. Acum, rebelii cred că eu ar trebui să vin din teritoriul exterior la fluviu, dar ei presupun că vreau să-i surprind venind din interiorul fluviului. Dacă este așa, ei desigur vor apăra Fu Ch'eng cu trupe grele și voi păzi drumurile în interior. Dacă eu mă duc la Huang Wu, voi cădea drept în cursa lor. Ei bine ! Voi conduce grosul armatei în partea exterioară a fluviului și voi lua Ch'eng Tu și voi trimite trimite de di-

18. Cu toate că estimez ca fiind numeroase efectivele din Yuch, ce avantaj pot avea din această superioritate în privința rezultatului conflictului ?[6].

19. Eu spun deci că victoria poate fi creată. Căci chiar dacă inamicul este numeros, pot să-l împiedic să atace.

Chia Lin : „Chiar dacă inamicul este numeros, dacă nu cunoaște situația mea militară, eu pot să-l împing să se ocupe de urgență de pregătirile lui proprii, în așa fel ca să nu aibă timp liber să stabilească planuri de luptă împotriva mea".

20. Scoate deci la iveală planurile inamicului și vei ști care strategie va fi eficace și care nu.

21. Ațâță-l și descoperă schema generală a mișcărilor lui.

22. Stabilește dispunerea lui, asigurându-te astfel asupra locului bătăliei[7].

23. Pune-l la încercare și vezi care sunt punctele tari ! și care cele slabe.

24. Important este când se dispun trupele, să nu prezinte o formă susceptibilă de a fi definită în mod clar. În acest caz, vei scăpa de indiscrețiile spionilor cei mai isteți și nici mințile cele mai pătrunzătoare nu vor putea să stabilească un plan împotriva ta.

versiune către interiorul fluviului. Iată un plan mirific pentru a pune mâna pe inamic.

„În același timp, el se va teme ca acest plan să nu fie cunoscut și că rebelii să nu fi descoperit cumva unde era slab, și unde era puternic. El trimise, deci, o scrisoare pecetluită cum se cuvine, lui Lung Shih. Pe plic el scrise aceste cuvinte : „A se deschide când vei ajunge la Pai' Ti". În acest moment, armata nu știa cum va trebui să fie împărțită și din ce loc va pleca."

«Când Ling Shih ajunse la Pai' Ti, el deschise scrisoarea, care era redactată astfel : „Grosul armatei va înainta în bloc, plecând de la exteriorul fluviului pentru a se întâlni cu Ch'eng Tu, Tsang Hsi și Chu Lin, care plecând din centrul fluviului, îl vor lua pe Kuang. Han. Îmbarcați trupele slabe pe mai mult de zece vase înalte și trimiteți-le în afara fluviului către Huang Wu".»

„De fapt Chiao Tsung a folosit trupe grele pentru a se apăra în afara fluviului și Ling Shih îl extermină."

[6] Aceste aluzii la Wu și la Yuch sunt reținute de către anumiți critci ca indicații care permit datarea redactării textului. Acest punct este dezvoltat în Introducere.

[7] Literalmente „câmpul vieții și al morții". '

25. Stabilesc după formă planurile care duc la victorie, dar aceasta scapă muritorilor de rând. Cu toate că fiecare are ochi pentru a sesiza aparențele, nimeni nu înțelege cum am creat victoria.

26. De aceea, când am câștigat o victorie, nu folosesc a doua oară aceeași tactică, dar pentru a face față împrejurărilor folosesc metoda mea la infinit.

27. Or, o armată poate fi comparată cu apa, căci, după cum șuvoiul care curge evită înălțimile și se îndreaptă spre locurile joase, tot așa o armată evită forța și lovește slăbiciunea.

28. Și la fel cum șuvoiul de apă urmează denivelările terenului, tot așa o armată, pentru a dobândi victoria, își adaptează acțiunea sa la situația inamicului.

29. Și la fel, după cum apa nu are formă stabilă, nici în război nu există condiții permanente.

30. În consecință, cel care știe să câștige victoria, modificându-și tactica după situația inamicului, merită să fie divinizat.

31. Din cele cinci elemente, nici unul nu predomină în mod constant, din cele patru anotimpuri nici unul nu durează veșnic ; dintre zile, unele sunt lungi și altele scurte, iar luna crește și descrește.

VII

Manevra[1]

Sun Tzu a spus :

1. În mod normal, atunci când se face uz de forţă armată, generalul primeşte, mai întâi, ordinele suveranului. El îşi adună trupele şi mobilizează populaţia. El face din armată un tot omogen şi armonios şi o instalează în tabăra sa.'[2]

Li Ch'uan : „El primeşte mandatul suveranului şi, conformându-se deliberărilor ţinute în vederea victoriei prin sfaturile templului, asigură respectuos executarea pedepselor ordonate de cer."

2. Nimic nu este mai greu decât arta manevrei. Dificultatea în această privinţă este să faci dintr-o cale întortochiată drumul cel mai direct şi să schimbi neşansa în avantaj.

. 3. Înaintează, deci, pe căi ocolite şi distrage atenţia inamicului, momindu-l. Datorită acestui procedeu, se poate ca, plecat după el, să ajungi înaintea lui. Cine este în stare să acţioneze astfel înţelege strategia directului şi indirectului.

Ts'ao Ts'ao : „...Lăsaţi impresia că sunteţi la depărtare. Veţi putea să porniţi la drum după inamic şi să so-

[1] Literalmente „luptă" sau „luptă între două armate", fiecare dintre ele forţându-se să obţină o poziţie avantajoasă.

? Acest versat se poate traduce fie ca aici, conform lui Li Ch'uan şi lui Chia Lin, fie conform lui Ts'ao Ts'ao şi lui Tu Mu : „El instalează tabăra armatei astfel ca Porţile Armoniei să fie una în faţa celeilalte". După. ce a strâns o armată, prima sarcină a unui comandant ar fi să organizeze, adică să „armonizeze" diversele elemente.

siți înaintea lui pentru că știți cum să apreciați și să calculați distanțele".

Tu Mu[3] : „Acela care vrea să aibă un avantaj urmează un drum lung și întortochiat și îl transformă într-o cale scurtă. El schimbă neșansa în avantaj. El înșală și induce în eroare inamicul spre a-l incita]a temporizare și la neglijență, apoi el avansează cu repeziciune."

4. Or, avantajul și pericolul sunt amândouă inerente manevrei[4].

Ts'ao Ts'ao : „Specialistul va profita ; pentru cel ce nu este, ea e periculoasă".

5. Cel ce lansează întreaga armată în urmărirea unui avantaj, nu îl va obține.

6. Dacă abandonează tabăra cu scopul de a smulge avantajul prin luptă, materialul va fi pierdut.

Tu Mu : „Dacă te deplasezi cu toate convoaiele de bagaje, materialul va călători cu încetineală și nu se va obține avantajul. Dacă se lasă în urmă bagajele grele și se înaintează în marș forțat cu trupele ușoare, există temerea că bagajele se vor pierde".

7. Rezultă că dacă-și vor scoate armura și vor porni la drum, neoprindu-se nici zi, nici noapte și străbătând o sută de li, sărind o etapă din două, cei trei șefi de armată vor fi capturați. Căci trupele robuste vor ajunge primele, iar cele slabe se vor târî în urmă în dezordine, în așa fel încât, dacă va fi folosită această metodă, va ajunge numai a zecea parte a armatei[5].

[3] Acest comentariu figurează ca urmare la versetul nr. 2 din text.

[4] Giles, bazându-se pe TT, a tradus : „A manevra o armată este avantajos ; cu o mulțime indisciplinată, este cel mai periculos". Sun Hsing Yen a înțeles acest verset în același fel. Această traducere prea literală lasă de-o parte complet partea esențială. Interpretarea lui Ts'ao Ts'ao este, desigur, mai satisfăcătoare. Acest verset exprimă o generalitate care servește de introducere la aceea ce urmează. O linie de conduită comportă în general, sub aparențe, câteodată, avantajoase, germenii dezavantajului. Inversul este, de asemenea, adevărat.

[5] Prin „a-și scoate armura", Sun Tzu înțelege fără nici o îndoială că echipamentul individual greu trebuie împachetat și lăsat la bază.

Tu Mu : „...În mod normal, o armată parcuge treizeci de li pe zi, ceea ce constituie o etapă. Într-un marș forțat corespunde de două ori acestei distanțe, ea străbate două etape. Nu se pot străbate o sută de li pe zi decât mergând zi și noapte. Dacă înaintarea se efectuează în acest ritm, oamenii vor fi făcuți prizonieri... Când Sun Tzu spune că, dacă această metodă este aplicată, numai un soldat din zece va ajunge, vrea să spună că, atunci când nu există altă soluție și că trebuie cu orice preț dacă bătălia pentru a câștiga o poziție avantajoasă, se alege un om clin zece, cel mai viguros, pentru a-l trimite înainte, în timp ce ceilalți nouă vin în ariergardă. Astfel, din zece mii de oameni alegeți o mie, care vor sosi în zori. Ceilalți vor veni neîntrerupt, unii la sfârșitul dimineții și ceilalți în cursul după-amiezii, în așa fel încât nici unul nu va fi istovit, ci toți, unii după alții vor veni să se alăture primilor veniți. Pasul lor răsună fără întrerupere. Când te bați pentru un avantaj, acesta trebuie să fie un punct strategic vital. În acest caz, o mie de oameni abia vor ajunge pentru a-l apăra, în așteptarea restului armatei".

8. Dacă se înaintează printr-un marș forțat de cincizeci li, comandantul avangărzii va cădea, și numai o jumătate din armată va ajunge. În cazul unui marș forțat de treizeci de li, vor ajunge numai două treimi—din armată[6].

9. Rezultă că o armată, căreia îi lipsește armamentul greu. furajul, hrana și materialele va fi pierdută[7].

Li Ch'uan : „...Protecția cu ajutorul pereților metalici este mai puțin importantă decât grânele și hrana."

10. Cei care ignoră condițiile geografice — munții și pădurile, defileele periculoase, mlaștinile — nu pot conduce marșul unei armate.

[6] Acest pasaj poale fi redat și astfel : „Generalul armatei superioare în măsura în care se deosebește de generalii care comandă armate mijlocii și inferioare, va fi învins" sau va fi împiedicat să obțină bune rezultate. Aici armata superioară înseamnă avangarda în cazul unei progresii în coloană a celor trei divizii ale armatei. Altfel spus, avantajele și dezavantajele marșurilor forțate trebuie cântărite cu grijă și trebuie examinată problema de a ști ceea ce trebuie luat sau lăsat într-o bază sigură.

[7] Versetul care urmează acestuia reia un verset anterior și nu-și are locul aici. El a fost sărit.

11. Cei care n-au recurs la călăuze locale sunt în imposibilitate să cunoască avantajele terenului.

Tu Mu : „Kuan Tzu spune : În general, șeful armatei trebuie să se familiarizeze dinainte temeinic cu hărțile, pentru a cunoaște trecerile periculoase pentru care și pentru căruțe, pe acelea unde apa este prea adâncă pentru vehicule, trecătorile munților cunoscuți[8], principalele fluvii, dispunerea înălțimilor terenului și a colinelor, locurile unde stuful, pădurile și trestiile sunt luxuriante, lungimea drumurilor, importanța cetăților și a orașelor, cetățile binecunoscute care sunt părăsite și locurile unde există livezi luxuriante. Trebuie cunoscute toate aceste date, ca și traseul exact al liniilor de demarcație. Toate aceste date, generalul trebuie să și le înmagazineze în memorie ; numai cu această condiție el nu va pierde avantajul terenului".

Li Ch'ing a spus : „...Trebuie să alegem ofițerii cei mai curajoși și pe cei care sunt cei mai inteligenți și cei mai zeloși și recurgând la călăuze locale, să străbatem în secret munții și pădurile fără zgomot și fără a lăsa urme. Câteodată, confecționăm labe artificiale de animale și le încălțăm, câteodată adaptăm la chipuri păsări false și ne ascundem în liniște în tufișuri dese. Apoi, plecăm urechea la sunetele îndepărtate și clipim din ochi pentru a vedea mai bine. Avem spiritul atent la orice ocazie de care am putea profita. Observăm semnele atmosferice, căutăm în cursurile de apă eventualele urme ale trecerii inamicului printre vad și pândim freamătul copacilor care denotă apropierea lor."

Ho Yen Hsi : „...Or, dacă am primit ordinul să intrăm în campanie, ne grăbim spre un loc necunoscut, unde n-a pătruns influența civilizației sau unde comunicațiile sunt tăiate și dacă ne pierdem în aceste defileuri, nu este greu ? Dacă înaintez cu o armată izolată, inamicul mă așteaptă, mă pândește. Căci, situațiile respective ale atacantului și ale aceluia care se păzește diferă considerabil. Cu atât mai mult cînd inamicul este șiret și folosește numeroase stratageme ! Dacă n-am stabilit un plan cădem cu capul plecat. Bravând pericolele și pătrunzând în locuri periculoase, ne expunem dezastrului de a fi prinși în plasă sau inundații. Înaintând ca oamenii beți, riscăm să ne găsim

[8] „Cunoscuți" pentru importanța lor strategică.

aruncați într-o luptă neprevăzută. Când ne oprim seara suntem neliniștiți de alerte false ; dacă înaintăm în grabă și fără pregătire, cădem în ambuscade. Este ceea ce se cheamă să arunci o armată de urși și tigri în țara morții. Cum putem să le dăm de capăt fortificațiilor rebelilor sau să izgonim inamicul din bârlogurile sale înșelătoare ?"

De aceea, pe teritoriul inamic, munții, fluviile, ridicăturile de pământ și colinele pe care el le poate apăra ca puncte strategice, pădurile, trestiile, stuful și ierburile planturoase, unde el se poate ascunde, lungimea drumurilor și potecilor, suprafața cetăților și orașelor, întinderea satelor, fertilitatea și ariditatea câmpurilor, profunzimea lucrărilor de irigație, importanța materialului, Amploarea armatei adverse, tăișul armelor, toate acestea trebuie perfect cunoscute. Atunci avem ochiul ațintit pe inamic și el poate fi prins ușor.

12. Căci războiul se bazează pe înșelăciune. Deplasați-vă când e în interesul vostru și creați schimbări de situații prin dispersări și concentrări de forțe[9].

13. În campanie fiți iuți ca vântul ; când înaintați pe etape mici, fiți maiestuoși ca pădurea ; în incursiuni și jafuri fiți asemenea focului ; la oprire, fiți neclintiți ca munții[10]. De nepătruns ca norii, deplasați-vă ca fulgerul.

14. Când prădați o regiune, repartizați-vă forțele[11]. Când cuceriți un teritoriu, împărțiți profiturile[12].

15. Cântăriți mai întâi situația și după aceea acționați.

16. Cel care cunoaște arta înaintării directe și indirecte va fi victorios. Aceasta este arta manevrei.

17. Cartea administrației militare spune : Întrucât glasul omenesc nu se aude în timpul luptei, se folosesc tobe și gonguri. Întrucât trupele nu se pot vedea cu claritate în timpul luptei, se folosesc drapele și stindarde[13].

[9] Mao Tse Tung parafrazează de multe ori acest verset.

[10] Adoptată ca o deviză de către luptătorul japonez Takeda Shingerj.

[11] Yang P'ing An propune aici varianta : ..Astfel peste tot unde apar drapelele noaste militare, inamicul este divizat". Nimic nu pare să justifice o astfel de modificare.

[12] În loc de „împărțiți profiturile", Yang P'ing An a spus : „Apărați-vă pentru cel mai bun profit al nostru". Textul nu sprijină această interpretare.

[13] Acest verset este interesant deoarece Sun Tzu citează aici o lucrare anterioară celei sale.

18. Or, gongurile și tobele, drapelele și stindardele sunt folosite pentru a concentra într-un punct atenția trupelor. Când trupele pot fi unite în acest fel, viteazul nu poate să înainteze singur, nici lașul să dea înapoi. Aceasta este arta de a conduce o armată.

Tu Mu : «... Legea militară declară : „Aceia care atunci când trebuie să înainteze, nu o fac și cei care trebuie să se retragă, nu o fac, sunt decapitați".»

„În timp ce Wu Ch'i se bătea împotriva lui Ch'in, nu exista nici un ofițer care înaintea șocului armatei, să nu poată să-și stăpânească înflăcărarea. El înaintă, tăie două capete și se întoarse. Wu Ch'i ordonă să fie decapitat."

«Șeful statului major al armatei îl dojeni în termenii - următori : „Acest om este un ofițer talentat ; nu trebuia să pui să fie decapitat". Wu Ch'i răspunse : „Nu pun la îndoială talentele lui de ofițer, dar el este neascultător".»

„Ca urmare puse să fie decapitat".

19. Pentru lupta de noapte, folosiți un mare număr de torțe și tobe ; pentru lupta de zi se folosește un mare număr de drapele și stindarde, pentru a impresiona ochii și urechile trupelor noastre [14].

Tu Mu : „...Așa după cum formațiile importante cuprind altele mai mici, la fel și taberele importante cuprind altele mai mici." Avangarda, ariergarda, aripa dreaptă și aripa stângă au, fiecare, tabăra lor proprie. Toate aceste tabere distincte sunt dispuse în cerc, în jurul cartierului general al comandantului, situat în centru. Diversele colțuri se îmbucă între ele în așa fel încât tabăra, în întregul ei, amintește, prin forma sa, constelația Pi Lei[15]."

„Distanța care separă diferitele tabere nu depășește o sută de pași și nu este mai mică decât cincizeci. Drumurile și potecile se unesc în așa fel încât să permită trupelor să se desfășoare. Fortificațiile sunt față în față, astfel că fiecare să poată ajuta pe celelalte, furnizându-le arcuri și arbalete."

„La fiecare încrucișare se ridică un mic fort ; în vârf sunt îngrămădite lemne de foc ; în interior sunt ascunse tuneluri. Pe scări se ajunge în vârf, unde sunt

[14] Sau „a inamicului" sau poate amândurora. Sensul nu e clar. Comentariul lui Tu Mu nu se aplică în mod deosebit la acest verset, dar el a fost inserat aici pentru că denotă o tehnică dintre cele mai avansate, în arta de a stabili un plan.

[15] Markal ? Pi este Alpharatz.

postate sentinele. Dacă una dintre ele, după căderea nopții, aude bătaie de tobă clin cele patru laturi ale taberei, ea aprinde focul de alarmă. De aceea, dacă inamicul atacă noaptea, se poate întâmpla ca el să forțeze porțile, dar peste tot există mici tabere, fiecare foarte bine apărate, și la est, și la vest, și la nord, și la sud, și el nu știe pe care s-o atace."

"În tabăra comandantului-șef sau în taberele de mai mică importanță, cei care află primii de Venirea inamicului îl lasă să intre cu toate trupele sale. Apoi, ei bat toba și toate taberele răspund. La toate forturile mici se aprind focuri de alarmă, datorită cărora se luminează ca în plină zi. După aceea, ofițerii și oamenii închid porțile taberelor ; ei se postează la fortificații și din înălțimea acestui observator, supraveghează inamicul. Arcuri și arbalete de mare putere trag în toate direcțiile."

"Pentru noi. nu este decât o îndoială la acest plan, căci inamicul nu va ataca noaptea, deoarece dacă o face este sigur că va pierde".

20. Or, se poate întâmpla ca o armată să fie lipsită de moral și comandantul ei să nu aibă curaj [16].

Ho Yen Hsi : „,...Wu Ch'i a spus : Responsabilitatea unei armate de un milion de soldați se bazează pe un singur om. El este succesul moralului".

Mei Yao Ch'en : „...Dacă o armată și-a pierdut moralul, generalul său, la rândul lui, își va pierde încrederea".

Chang Yu : "Generalul domină prin încredere. Or, ordinea și încurcătura, curajul și lașitatea sunt tot atâtea calități determinate de încredere. De aceea, acela care este expert în arta de a ține inamicul în frâu îl contracarează, apoi pornește împotriva lui. El îl scoate din sărite pentru a-l înspăimânta și îl hărțuie pentru a-l face să se teamă. Astfel el îl face să-și piardă încrederea și toată priceperea să întocmească planuri."

21. Dis-de-dimineață te simți plin de ardoare ; în cursul zilei, zelul încetinește și seara, gândurile se întorc spre țară [17].

22. De aceea, specialiștii în arta militară evită inamicul atunci când acesta este înflăcărat; ei îl atacă atunci

[16] Sau „de inteligență". Ezit între cele două expresii.

[17] Mei Yao Ch'en declară că, cuvintele „dimineață", „zi" și „seară* reprezintă diferitele faze ale unei campanii lungi,

când s-a moleşit şi când soldaţilor le este dor de ţară. Iată ce se numeşte a avea în mână factorul „moral".

23. Ei aşteaptă în perfectă ordine un inamic dezordonat şi, în linişte, un inamic gălăgios. Iată ce se numeşte a avea în mână factorul „spirit".

Tu" Mu : „În calm şi fermitate ei nu sunt copleşiţi de evenimente".

Ho Yen Hsi : „Pentru generalul care trebuie să-şi exercite singur şi cu subtilitate autoritatea asupra unei armate de un milion de oameni împotriva unui inamic a cărui ferocitate o egalează pe aceea a tigrilor, avantajele şi dezavantajele se întrepătrund. În faţa nenumăratelor schimbări, el trebuie să fie prudent şi suplu ; el trebuie să păstreze prezente în minte toate posibilităţile. Dacă nu are inima fermă şi judecata clară, cum ar putea face faţă împrejurărilor fără să-şi piardă capul ? Când pe neaşteptate se loveşte de dificultăţi grave, cum ar putea să nu se alarmeze ? Cum ar putea, fără să se încurce; să ţină cu fermitate în mână o infinitate de probleme ?"

24. Ei aşteaptă aproape de câmpul de bătaie un inamic care vine de departe ; în repaus, un inamic epuizat ; aşteaptă cu trupe bine hrănite, trupe flămânde. Este ceea ce se numeşte a avea în mână factorul „condiţii materiale".

25. Ei nu atacă un inamic care înaintează cu stindarde bine orânduite, nici pe cel ale cărui formaţii se aliniază într-o ordine impresionantă. Este ceea ce se numeşte a avea în mână factorul „oportunitate" [18].

26. Arta de a comanda constă, deci, în a nu înfrunta inamicul atunci când el ocupă poziţii ridicate, şi atunci te opune când este adăpostit de coline.

27. Dacă simulează fuga, nu îl urmări.

28. Nu ataca trupele lui de elită.

29. Nu te arunca lacom în capcanele care îţi sunt întinse.

Mei Yao Ch'en : „Peştele care râvneşte la capcană este prins ; trupele care râvnesc capcana sunt învinse".

Cheng Yu : «După cele Trei Strategii : „Sub capcana parfumată va fi, desigur, un peşte prins cu undiţa".»

[18] Sau „factorul ocazii". În aceste versete pronumele „ei" desemnează pe experţii în materie militară.

30. Nu tăia drumul unui inamic care se întoarce acasă.

31. Unui inamic împresurat trebuie să-i lași o ieșire,

Tu Mu : „Arată-i că-i rămâne o scândură de salvare și strecoară-i în suflet că există și altă soluție decât moartea. După aceea lovește".

Ho Yen Hsi : «Atunci când Ts'ao Ts'ao l-a asediat pe Hu Kuan, el dădu acest ordine : „Când orașul va fi cucerit, apărătorii vor fi înmormântați." Însă după lună orașul rezista. Ta'ao Jen spuse : Când un oraș este asediat, este esențial de a lăsa să se întrevadă asediaților o posibilitate de supraviețuire. Or, monseniore, cum dumneavoastră le-ați spus să lupte până la moarte, fiecare se va lupta ca să-și apere pielea. Orașul este puternic și el are rezerve mari de hrană. Dacă îl atacăm, un mare număr de ofițeri și de oameni vor fi răniți. Dacă perseverăm pe această cale, va dura zile întregi. Să-ți instalezi taberele sub zidurile unui oraș puternic și să ataci rebeli hotărăști să se bată până la moarte, nu este un plan judicios». Ts'ao Ts'ao urmă acest sfat și orașul se se predă.

32. Nu împinge la disperare un inamic hăituit. '

Tu Yu : «Prințul Tu Ch'ai a spus : „Fiarele sălbatice, când sunt hăituite, se luptă cu energia disperării. Cât de adevărat este aceasta atunci când este vorba de oameni ! Dacă ei știu că nu există altă soluție, ei se vor bate până la moarte".»

În timpul domniei împăratului Hsuan din dinastia Han, Chao Ch'ung Ku reprima o revoltă a tribului Ch'iang. Cei din tribul Ch'iang văzură că armata lui era numeroasă ; ei scăpară de bagajele lor grele și porniră să treacă vadul fluviului Galben. Drumul traversa defilee înguste și Ch'ung Kuo împingea înaintea lui pe cei din tribul Ch'iang, fără exces.

Unul spuse : „Avem un avantaj mare, dar înaintăm încet".

Ch'ung Kuo răspunse : „Ei sunt într-o situație disperată. Nu pot să-i hărțuiesc. Dacă îi împing cu moderație, ei vor pleca fără să întoarcă capul. Dacă îi strâng de aproape, ei se vor întoarce împotriva noastră și se vor bate până la moarte".

„Toți generalii spuseră : Minune !"

33. Iată cum trebuie conduse trupele.

VIII

Cele nouă variabile

Sun Tzu a spus :

1. În general, când se face uz de forţă armată, practica cere ca comandantul-şef să primească însărcinarea de la suveran pentru a mobiliza populaţia şi a strânge armata [1].

2. Nu trebuie să ridici tabăra pe un teren jos.

3. Pe un teren propice comunicaţiilor, uneşte-te cu aliaţii tăi.

4. Nu întârzia pe un teren descoperit.

5. Pe un teren închis este nevoie de ingeniozitate.

6. Pe un teren al morţii, luptă.

7. Există drumuri pe care nu trebuie să te aventurezi, trupe pe care să nu le loveşti, oraşe pe care să nu le asediezi şi terenuri pe care să nu te aperi pas la pas.

Wanri Hsi : ..După părerea mea, trupele aşezate drept momeală, trupele de elită şi un inamic cu formaţiile bine rânduite şi impresionante nu trebuie să fie atacate".

Tu Mu : ..Aici este vorba despre un inamic retranşat într-o poziţie strategică, în spatele unor ziduri înalte şi

[1] Cum Sun Tzu foloseşte o formulă aproape identică pentru a introduce capitolul VII, Yang P'ing An, în ceea ce îl priveşte, ar suprima acest pasaj ca şi versetele 2-6 inclusiv, care revin mai departe în expozeul celor „două terenuri" şi pe care el le-ar înlocui cu versetele 26—32 inclusiv în capitolul VII. Deoarece Sun Tzu foloseşte o negaţie în versetele 2—6 nu mai avem afirmaţia absolută exprimată de el mai înainte. Iată de ce nu mă simt obligat să accept modificările propuse. Cele „două Variabile' sunt, deci, expuse în versetele 2—7 inclusiv,

a unor șanțuri adânci și dispunând de provizii îmbelșugate de grâne și alte alimente, al cărui scop este de a-mi reține armata. Dacă atac orașul și îl cuceresc, nu voi obține nici un avantaj demn de menționat. Dacă nu-l cuceresc, asaltul va reduce cu siguranță în bucățele puterea armatei mele. Așadar, nu trebuie să atac".

8. Există cazuri când nu este nevoie să execuți ordinele suveranului [2].

Ts'ao Ts'ao : „Când este oportun, în cursul operațiunilor, generalul nu are nevoie să fie frânat de ordinele suveranului ".

Tu Mu : «Wei Liao Tzu declară : „Armele sunt ustensile de rău augur și lupta este contrară virtuții : comandantul este stăpânul morții și el nu este responsabil nici sus, față de cer, nici. jos, față de pământ, nici față de inamic, nici în spate, față de suveran".»

Chang Yu : „Regele Fu Ch'ai a spus : Când vedeți ce conduită trebuie să adoptați, acționați ; nu așteptați instrucțiunile".

9. Un general care cunoaște perfect cei nouă factori variabili, știe cum să conducă trupele.

Chia Lin : „Generalul trebuie să fie sigur că poate domina situația în avantajul său, după cum o cer împrejurările. El nu este legat de proceduri fixe".

10. Generalul care nu înțelege avantajele celor nouă factori variabili nu va fi în stare să aibă avantajul terenului, chiar dacă îl cunoaște bine.

Chia-Lin : „...Un general evaluează schimbările de împrejurări oportune."

11. In conducerea operațiunilor militare, cel ce nu înțelege tactica adaptată la cele nouă situații variabile, va fi incapabil să folosească trupele sale eficient, chiar dacă înțelege cele „cinci avantaje" [3].

Chia Lin : «...Cele „cinci variațiuni" sunt următoarele : un drum, chiar cel mai scurt, nu trebuie să fie urmat, dacă se știe că e periculos și că există riscul unei ambuscade.»

[2] Formulă restrânsă, care înglobează împrejurările variabile enumerate anterior.

[3] Verset obscur, care deconcertează pe toți comentatorii. Si Chia Lin vede just : cele „cinci avantaje" trebuie să fie situațiile enumerate în versetele 2—6 inclusiv.

„O Armată, cu toate că ar putea fi atacată, nu trebuie să fie atacată dacă împrejurările sunt disperate și inamicul este susceptibil să se bată până la moarte."

„Un oraș, chiar izolat și care se pretează a fi atacat, nu trebuie să fie atacat dacă se presupune că este bine aprovizionat și apărat de trupe de primă forță ținute bine în mână de un general experimentat, că miniștrii săi sunt loiali și planurile lor sunt de nepătruns."

„Un teren bun, chiar dacă stăpânirea lui este contestabilă, nu trebuie să facă obiectul unei bătălii, dacă se știe că odată cucerit va fi greu să fie apărat, sau că nu există nici un avantaj de tras din cucerirea lui, că va fi probabil contra-atacat și că vor fi pierderi de deplâns."

„Ordinele unui suveran, cu toate că trebuie executate, nu trebuie urmate dacă generalul știe că ele comportă pericolul unui control dăunător al capitalului asupra acțiunilor sale."

„Trebuie să te conformezi acestor cinci eventualități în momentul în care ele se ivesc, potrivit împrejurărilor, căci nu este posibil să decizi dinainte asupra lor".

12. „De aceea, generalul competent trebuie să țină cont, în deliberările sale, în același timp, de factorii favorabili și defavorabili". [4]

Ts'ao Ts'ao : „El cântărește primejdiile inerente avantajelor și avantajele inerente primejdiilor."

13. Luând în considerare factorii favorabili, el face planul său viabil ; luând în considerare factorii defavorabili, el va rezolva poate dificultățile [5].

Tu Mu : „...Dacă doresc să am avantaj asupra inamicului, nu trebuie să privesc numai avantajul pe care îl voi găsi la el, ci trebuie mai întâi să iau în considerație felul în care el poate să-mi dăuneze dacă acționez astfel".

Ho Yen Hsi : „Avantajul și dezavantajul au unul asupra altuia o acțiune reciprocă. Șeful luminat deliberează."

14. Este temut de vecini acela care le face rău.

[4] Sun Tzu spune că sunt mixte.

[5] Sun Tzu spune că ținând cont de factorii favorabili, faci planul să fie „demn de încredere" sau „sigur" ; „viabil" (sau „realizabil") este sensul cel mai apropiat pe care îl găsesc.

Chin Lin : „Planurile și proiectele destinate să facă rău inamicului nu sunt cantonate în cadrul unei metode deosebite. Ori îndepărtați din anturajul lui înțelepții și virtuoșii, cu scopul de a nu mai avea consilieri, ori trimiteți trădătorii în țara lui pentru a-i scăpa administrația. Sau datorită unor înșelăciuni viclene, îndepărtați pe miniștrii de suveranul lor. Sau trimiteți meșteșugarii îndemânatici pentru a incita populația și a-i delapida bogățiile. Sau oferiți-le muzicieni și dansatori imorali pentru a le schimba obiceiurile. Sau dați-le femei frumoase pentru a-i face să-și piardă capul".

15. El îi istovește menținându-i constant în mișcare și îi împinge să alerge de colo până colo, prezentându-le pretinse avantaje.

16. Există un principiu, în materie de artă militară, de a nu presupune că inamicul nu va veni, ci de a conta, mai degrabă, pe graba lui de a-i face față, de a nu sconta că el nu va ataca, ci mai de grabă să te faci de neînvins.

Ho Yen Hsi : „...În strategiile lui Wu se citește : Când este pace în lume, un om de bine își ține sabia alături de el".

17. Cinci calități sunt periculoase la un general.

18. Dacă este temerar, poate fi ucis.

Tu Mu : „...Un general prost și curajos este o calamitate. Wu Ch'i a spus : Când oamenii vorbesc despre un general, ei dau întotdeauna importanță curajului său. În ceea ce privește un general, curajul nu este decât o calitate printre altele. De fapt, un general viteaz nu va lipsi să se angajeze cu ușurință în luptă și dacă acționează astfel, el nu va aprecia ceea ce este avantajos".

19. Dacă este laș, el va fi capturat..

Ho Yen Hsi : „În Ssa Ma Fa se citește : Cel ce pune viața mai presus de toate va fi paralizat de nehotărâre. Nehotărârea la un general este o mare calitate".

20. Dacă este furios, poate fi păcălit.

Tu Yu : „Un om impulsiv poate fi făcut să se înfurie și împins la moarte. Cel care se înfurie ușor este iritabil, încăpățânat ; el acționează în grabă. El nu ține cont de dificultăți".

Wang Hsi : „Ceea ce este esențial la un general este constanța".

21. Dacă are sentimentul onoarei prea susceptibil poate fi calomniat.

Mei Yao Ch'en : „Cel ce ține să-și apere reputația nu dă atenție la nimic altceva".

22. Dacă are un suflet milos, poate fi necăjit.

Tu Mu : „Acela care are sentimente de omenie și de compătimire și nu se teme decât de pierderea oamenilor, nu poate renunța la un avantaj temporar pentru un profit pe termen lung și este incapabil să abandoneze ceva pentru a se apuca de altceva".

23. Aceste cinci trăsături de caracter sunt defecte grave la un general și în operațiunile militare ele sunt catastrofale.

24. Nimicirea armatei și moartea generalului decurg inevitabil din aceste puncte slabe. Ele trebuie cântărite cu chibzuință.

IX
Marșuri

Sun Tzu a spus :

1. Ca regulă generală, când ocupați o poziție și când înfruntați inamicul, după ce ați trecut munții, rămâneți în apropierea văilor. Așezați tabăra pe un teren ridicat, făcând față versantului însorit[1] .

2. Luptați coborând. Nu atacați când urcați[2].

3. Aceasta este valabilă când ocupați o poziție în munți.

4. După ce ați traversat, un fluviu, trebuie să vă îndepărtați puțin.

5. Când un inamic, care înaintează, trece un curs de apă, nu-l înfruntați pe malul apei. Este avantajos să-l lăsați să-și treacă jumătate din forțe, apoi să atacați.

Jo Yen Hsi : „În timpul perioadei de Primăvară și Toamnă, ducele de Sung sosi la fluviul Hung pentru a ataca armata Ch'u. Armata Sung se desfășurase înainte ca trupele Ch'u să fi terminat de trecut fluviul. Ministrul de război spuse : „Inamicii sunt numeroși, noi nu suntem decât o mână de oameni. Solicit permisiunea de a ataca înainte ca ei să fi terminat traversarea". Ducele Sung răspunse : „Nu se poate. Când armata Ch'u se găsi pe us-

[1] Literalmente „cu fața la direcția crescătoare, campați într-un loc ridicat". Comentatorii explică faptul că Sheng „creștere" înseamnă: Yang, „însorit", adică sudul.

[2] Dacă adoptăm versiunea TT. Altă interpretare : „Într-un război pe munte, nu atacați la urcuș".

cat, dar înainte ca ea să-și fi aliniat rândurile, ministrul ceru din nou permisiunea de a ataca și ducele răspunse. Nu încă. Atunci când armata lor va fi desfășurată în ordine, vom ataca".

„Armata Sung fu învinsă, ducele rănit la coapsă și ofițerii din avangardă nimiciți[3]."

6. Dacă doriți să purtați bătălia, nu înfruntați inamicul aproape de apă[4]. Instalați-vă pe un teren ridicat cu fața spre soare. Nu vă instalați în aval.

7. Acest lucru este valabil când vă stabiliți pozițiile în apropierea unui fluviu.

8. Traversați cu iuțeală mlaștinile sărate. Nu întârziați prea mult. Dacă vă găsiți față în față cu inamicul în mijlocul unei mlaștini sărate trebuie să vă stabiliți în apropierea ierbii și a apei, sprijiniți de arbori[5].

9. Acest lucru se explică atunci când ocupați o poziție în mlaștini sărate.

10. Pe teren șes, ocupați o poziție care vă facilitează acțiunea. Având munții în spate și la dreapta, câmpul de bătaie este în față și spatele vă este asigurat[6].

11. Așa trebuie să vă instalați pe un teren șes.

12. În general, este avantajos de a aplica aceste principii la instalarea în cele patru situații citate[7]. Datorită lor împăratul Galben a învins patru suverani[8].

13. O armată preferă terenul ridicat celui de jos ; ea apreciază soarele și nu suferă umbra. Astfel apărându-și

[3] De unde provine reflecția lui Mao Tse Tung : Noi nu suntem ca ducele de Sung.

[4] După comentatori, trebuie să ne îndreptăm de maluri și țărmuri, pentru a-l incita pe inamic să încerce să treacă vadul.

[5] Este vorba, poate, de câmpii sărate inundate din când în când, cum se vede în nordul și în estul Chinei, și nu despre mlaștini sărate, care, putând fi traversate exclusiv cu vasul, ne sunt mai bine cunoscute.

[6] Sun Tzu spune : „Înainte, viața ; înapoi, moartea". Flancul drept era cel mai vulnerabil; scutul se ținea în mâna stângă.

[7] În alte cuvinte, metodele descrise trebuie să fie folosite pentru instalarea taberei armatei. După Chang Yu, acest verset se referă la instalarea taberei. Totuși, același Chang Yu îl citează pe Chu Kuo Liang în legătură cu modul de luptă în astfel de locuri,

[8] Presupus a fi domnit între anii 2697—2596 î.Ch.

sănătatea, ea ocupă o poziție solidă. O armată care nu suferă de tot felul de boli poate fi sigură de victorie[9].

14. Atunci când se află în apropiere de munți mici și cute de relief, de rambleuri sau alte trasamente, pozițiile trebuie stabilite la soare, cu spatele și dreapta, sprijinite de aceste obstacole.

15. Aceste metode sunt toate avantajoase pentru armată și permit folosirea avantajului terenului[10].

16. In cazul torentelor de munte, cum sunt „Fântânile Cerului", ,.Temnițele Cerului", „Lanțurile Cerului", „Capcanele Cerului" și „Crăpăturile Cerului", trebuie să vă îndepărtați repede. Nu vă apropiați de ele.

17. Mă țin la distanță de aceste locuri și atrag inamicul spre ele. Mă plasez cu fața spre ele și îl împing pe inamic cu spatele la ele.

18. Când există de o parte și de alta a unei armate defileuri sau lacuri periculoase, acoperite de ierburi acvatice, printre care crește trestie și stuf, sau munți împăduriți acoperiți de mărăcini deși și încâlciți, trebuie explorate în adâncime, căci în aceste locuri se pregătesc ambuscade și se ascund spionii.

19. Când inamicul este aproape, dar plasat pe un teren jos, el este dependent de o poziție favorabilă. Dacă vă provoacă la luptă de departe, el dorește să vă determine să înaintați, căci, atunci când se găsește pe un teren lunecos, el ocupă o poziție avantajoasă[11].

20. Când se văd copacii mișcându-se, inamicul înaintează.

21. Când s-au pus numeroase obstacole în mărăcini, este un șiretlic.

22. Dacă păsările își iau zborul, înseamnă că inamicul așteaptă în ambuscadă ; când animalele sălbatice fug speriate, el încearcă să vă ia prin surprindere.

[9] Literalmente, „vreo sută de boli".

[10] Iată versetul ce urmează imediat acestuia în text : „Când ploaia cade în cursul superior al unui fluviu și când apa coboară spumegând, cei ce vor să treacă vadul trebuie să aștepte ca nivelul apei să scadă". Fără îndoială, locul lui nu e aici. Bănuiesc că face parte din comentariile care s-au strecurat în text.

[11] Variantă : „oferă un așa zis avantaj",

23. Praful care se ridică dintr-o dată în sus în coloane înalte, semnalează apropierea carelor. Cel care rămâne suspendat la mică înălțime și se răspândește ca o pânză anunță apropierea infanteriei.

Tu Mu : „Când carele de cavalerie se deplasează repede, ele sosesc unele în spatele altora, ca un șir de pești și de aceea praful se ridică în coloane înalte și subțiri".

Chang Yu : „...Când coloana este în marș, ea trebuie să fie precedată de patrule de observare. Dacă acestea văd praf ridicându-se atunci ele trebuie să semnaleze aceasta imediat generalului comandant șef".

24. Când praful se ridică ici și colo, inamicul aduce lemne de foc ; dacă se văd numeroase pete mici care par că se duc și vin, el își instalează tabăra [12].

25. Când trimișii inamicului vorbesc cu umilință, dar acesta își continuă pregătirile, inamicul va înainta.

Chang Yu : «Când T'ien Tan apăra Chi Mo, generalul Ch'i Che, din statul Yen, asedie acest oraș, Tien Tan puse, el însuși, mâna pe lopată și ajută trupele sale de lucru. El își trimise soțiile și concubinele să se înroleze în armată și împărți propriile alimente pentru a-și ospăta ofițerii. El trimise, de asemenea, femei pe meterezele orașului pentru a cere condiții de capitulare. Generalul statului Yen fu foarte satisfăcut. Tien Tan adună. în același timp, douăzeci și patru de mii de uncii de aur și trimise generalului din Yen prin locuitorii bogați ai orașului, o scrisoare redactată în acești termeni : „Orașul este pe cale de a se preda imediat. Singura noastră dorință este,să nu luați prizonieri nici pe femeile noastre, nici pe concubinele noastre". Armata din Yen se relaxă și deveni din ce în ce mai nrelijentă. T'ien Tan atacă prin surprindere și aplică inamicului o înfrângere zdrobitoare.»

26. Când cuvintele trimișilor sunt înșelătoare, dar inamicul înaintează ostentativ, el va bate în retragere.

27. Când trimișii lui vorbesc în termeni măgulitori, înseamnă că inamicul dorește un armistițiu [13].

[12] Versiune conformă celei a lui Li Ch'uan, „adună lemne de foc". Ei târăsc vreascuri. Comentariile care întretaie acest verset sunt consacrate considerațiilor asupra modului de strângere a lemnului pentru încălzit.

[13] Acest verset, care nu se află la locul lui în text, a fost reînserat în prezentul context.

28. Atunci când, fără o înțelegere prealabilă, inamicul cere un armistițiu, el uneltește.

Ch'en Hao : „...Dacă fără motive el imploră un armistițiu, este sigur că afacerile lui interioare se află într-o stare periculoasă, că este neliniștit și că dorește să stabilească un plan pentru a obține răgaz. Sau știe că, datorită situației pe care o avem, suntem vulnerabil la intrigile lui și vrea să prevină bănuielile noastre cerând un armistițiu. Apoi, va profita de pe urma lipsei noastre de pregătire".

29. Când carele ușoare încep să iasă și să se așeze pe locuri în flancurile inamicului, aceasta se aranjează în ordine de bătaie.

Chang Yu : „în Formația în solzi de pește, vin mai întâi carele, apoi infanteria".

30. Când trupele sale înaintează cu repeziciune și el își trece în revistă carele de luptă, el prevede stabilirea unei joncțiuni cu întărituri[14].

31. Când jumătate din efectivele sale înaintează, iar cealaltă jumătate se retrage, el încearcă să vă atragă într-o cursă.

32. Când oamenii se sprijină pe arme, trupele sunt înfometate.

33. Când cei care cară apă beau înainte de a duce apa în tabără, trupele suferă de sete.

34. Când inamicul vede un avantaj, dar nu înaintează pentru ca să-l folosească, înseamnă că este obosit[15].

35. Când păsările se adună deasupra amplasamentului taberei, înseamnă că tabăra e părăsită.

Ch'en Hao : „Sun Tzu explică cum trebuie să distingi adevărul de fals în înfățișările exterioare ale armatei inamice".

[14] Nu este absolut clar. Dorește să stabilească joncțiunea eu trupe venite în ajutor ? Sau detașamentele sale dispersate sunt pe cale să se regrupeze ?

[15] Faptul că această serie de versete sunt redactate în termeni simpli, nu oprește pe comentatori, care se complac să le explice în mod amplu, unul după altul.

36. Când în tabăra inamică se aud strigăte noaptea, înseamnă că dușmanului îi este frică [16].

Tu Mu : „Soldații sunt îngroziți și încearcă un sentiment de nesiguranță. Ei fac gălăgie pentru a se liniști".

37. Când trupele sale sunt dezordonate, generalul nu are prestigiu.

Ch'en Hao : "Când ordinele generalului nu sunt stricte și comportarea lui este lipsită de demnitate, ofițerii sunt turbulenți".

33. Când drapelele și stindardele sale se mișcă într-una, încoace și încolo, inamicul este dezorganizat.

Tu Mu : „Ducele Ch'ung din statul Lu, îl învinsese pe Ch'a a Ch'ang Sho. Tsao Kuei solicită permisiunea de a-l urmări pe inamic. Ducele îl întrebă pentru ce. El răspunse : Văd că urmele lăsate de carele lor nu sunt clare și că drapelele și stindardele lor atârnă jalnic. Iată de ce doresc să-i urmăresc".

39. Când ofițerii se înfurie ușor, înseamnă că ei sunt epuizați.

Ch'en Hao : „Când generalul face planuri nefolositoare, toți sunt obosiți".

Chang Yu : ,.Când administrația și ordinele sunt lipsite de fermitate, moralul oamenilor lor este scăzut, și ofițerii sunt furioși".

40. Când inamicul își hrănește caii cu grâne și oamenii cu carne, oamenii nu-și atârnă marmitele în copaci și nu se întorc în adăposturile lor, inamicul este într-o situație disperată [17].

Wang Hsi : „Inamicul își hrănește caii cu grâu și oamenii cu carne, spre a le mări forța și rezistența și unora și celorlalți. Dacă armata nu are marmite, înseamnă că ea nu va mai mânca. Dacă oamenii nu se întorc în adăposturile lor, înseamnă că ei nu se mai gândesc acasă și au intenția să angajeze o bătălie decisivă."

[16] A se vedea în „Alexandru" de Plutarh, descrierea taberei perșilor, noaptea care precede bătălia de la Gaugemala.

[17] Chang Yu spune că atunci când o armată își „arde navele" și „distruge marmitele" este încolțită fiind gata să se lupte până la moarte.

41. Când oamenii se adună în mod constant în grupuri mii și își vorbesc la ureche, generalul a pierdut încrederea armatei[18].

42. Recompense prea dese arată că generalul este la capătul puterilor, pedepse prea dese înseamnă că e în culmea descurajării[19]

43. Dacă ofițerii tratează, mai întâi, oamenii cu brutalitate și apoi se tem de ei, limita indisciplinei a fost atinsă[20].

44. Când trupele inamice au un moral ridicat și. cu toate că sunt în fața noastră, întârzie să înceapă lupta fără totuși să părăsească terenul, trebuie să examinați situația temeinic.

45. În război, numai numărul nu aduce nici un avantaj. Nu înaintați bizuindu-vă exclusiv pe forța militară[21].

46. Este deajuns să evaluați corect situația inamicului și să vă concentrați forțele pentru a pune mâna pe el[22]. Un punct, asia e tot. Cel ce este lipsit de prevedere și își subestimează inamicul va fi cu siguranță prins de el.

[18] Comentariile ce urmează acestui verset sunt consacrate mai ales pentru a explica termenii folosiți. Majoritatea comentatorilor sunt do acord să dedare că atunci când oamenii se adună și își vorbesc la ureche, ei își critică ofițerii. Mei Yao Ch'en remarcă că ei probabil sunt pa cale de a proiecta o dezertare, versetul care urmează imediat fiind o parafrază a acestuia, a fost sărit,

[19] Ho Yen Hsi observă că pentru îndeplinirea sarcinii sale. generalul trebuia să găsească echilibrul între indulgență și severitate.

[20] Sau : „Să faci întâi pe fanfaronul, și apoi să-ți fie frică de armata inamică ?" Aici Ts'ao Ts'ao, Tu Mu, Wang Hsi și Chang Yu înțeleg toți pe Ch'i ca și cum s-ar referi la inamic, dar această idee nu se potrivește prea bine cu versetul precedent. Interpretarea lui Tu Yu, pe care o adopt, pare de preferat.

[21] „Căci nu după numărul combatanților, ci după ordinea impecabilă a rândurilor lor și după vitejia lor, se măsoară în general faptele războinice". Procope, Istoria războinicilor, pag. 347.

[22] Aici Ts'ao Ts'ao interpretează eronat Tsu al lui Tsu I, expresie care înseamnă „ajunge". Această greșeală, evident, a înșelat pe comentatori și nici unul dintre ei n-a vrut să fie în dezacord cu Ts'ao Ts'ao. Wang Hsi începe destul de curajos să declare : „Cred că cei care se pricep să creeze schimbări de situație prin concen-

47. Dacă trupele sunt pedepsite înainte ca fidelitatea lor să fie asigurată, ele vor fi nesupuse. Dacă ele nu se supun este greu să le folosești. Dacă trupele sunt credincioase, dar pedepsele nu sunt aplicate, nu poți să le folosești.

48. Comandați, deci, cu politețe și însuflețiți-le tuturor aceeași ardoare războinică ; se va putea spune că victoria este asigurată.

49. Dacă ordinele sunt fără excepție eficiente, trupele vor fi supuse. Dacă ordinele nu sunt întotdeauna eficiente, ele vor fi nesupuse.

50. Dacă ordinele sunt in toate împrejurările justificate și executate, raporturile care există între comandantul șef și trupele sale sunt mulțumitoare.

trare sau dispersie nu au decât să-și adune forțele și să exploateze o greșeală în apărarea inamicului pentru a obține victoria, dar pentru a termina, el lasă prestigiul lui Ts'ao Ts'ao să câștige asupra propriei sale judecăți, chiar dacă este mai bună.

X

Terenul [1]

Sun Tzu strune ;

1. Terenul se poate clasifica, după natura sa, în accesibil, înșelător, fără influență, îngust, accidentat și depărtat [2].

2. Un teren la fel de ușor de trecut de fiecare din cele două părți aflate față în față este numit accesibil. Pe un astfel de teren, cel care ocupă primul o poliție la soare, o poziție potrivită pentru transportul proviziilor sale, poale să lupte în avantajul său.

3. Un teren din care este ușor să ieși, dar este greu să te întorci, este înșelător. El este de așa natură, încât dacă inamicul nu este gata și dacă efectuează o incursiune victoria este posibilă. Dacă inamicul este pregătit și dacă ieși pentru a ataca, dar nu reușești să învingi, va fi greu să revii. Nu se va putea profita de acest teren.

4. Un teren pe care este tot atât de dezavantajos de a pătrunde, atât pentru inamic, cât și pentru noi, este fără influență. El este de așa natură că, cu toate că inamicul întinde o capcană, eu nu înaintez, ci încerc să-l antrenez

[1] „Topografie" sau „Configurația terenului",

[2] Mei Yao Ch'en numește „accesibil" terenul pe care drumurile se întâlnesc și se încrucișează, „înșelător" acela care seamănă cu o plasă, „fără influență", pe acela în care te închizi cu inamicul, „îngust" acela pe care o vale se întinde între doi munți, „accidentat" pe cel care are munți, râuri, ondulații de pământ și creste și „depărtat" pe acela care prezintă o suprafață plană. Sun Tzu folosește epitetul „depărtat" pentru a indica o depărtare considerabilă a celor două tabere adverse.

retrăgându-mă. O dată ce am atras afară jumătate din efectivele sale, pot să-l lovesc cu succes.

Chang Yu : „...În Arta războiului de Li Chlng, se citește : Pe un teren care nu oferă avantaj nici unei părți, nici alteia, trebuie să atragi inamicul simulând retragerea, să aștepți ca jumătate din efectivele lui să fi ieșit și să lansezi un atac pentru a-i bara drumul".

5. Dacă ocup primul un teren îngust, trebuie să blochez căile de acces și să-l aștept pe inamic. Dacă inamicul e cel ce ocupă primul un astfel de teren și blochează defileele, nu trebuie să-l urmez ; dacă nu le blochează compiet. pot să fac acest lucru.

6. Pe teren accidentat trebuie să-mi stabilesc pozițiile pe înălțimile însorite și să-l aștept pe inamic[3]. Dacă el e cel care ocupă primul un asemenea teren, îl atrag retrăgându-mă. Nu-l urmăresc.

Chang Yu : „Dacă trebuie să fii primul care să te instalezi pe teren șes, cu atât mai mult trebuie s-o faci în locurile dificile și periculoase[4]. Cum am putea ceda un astfel de teren inamicului ?"

7. Când te găsești departe' de un inamic de o forță egală cu a ta, este greu să-l provoci la luptă și nu ai nimic de câștigat să-l ataci pe pozițiile pe care el și le-a ales [5].

8. Acestea sunt principiile referitoare la șase tipuri diferite de teren. Generalului îi revine responsabilitatea supremă de. a te informa despre ele cu cea mai mare grijă.

Mei Yau Ch'en : „Or, natura terenului este factorul fundamental pentru a ajuta armata să-și asigure victoria".

9. Or, dacă trupele fug, dacă sunt nesubordonate[6] sau în pericol, dacă se prăbușesc în plină confuzie sau sunt

[3] În general, am tradus Yang-ul din grupa Yin Yang prin „sud" sau „însorit" și Yin prin „nord" sau „umbros". În contextul lui Sun Tzu acești termeni nu au implicații cosmice.

[4] Hsein înseamnă „trecere îngustă", de unde sensul de „periculos" și prin extindere „strategic".

[5] Expresia care urmează verbul „a ataca" a fost adăugată pentru a face mai explicită gândirea lui Sun Tzu.

[6] Caracterul tradus aici prin.„nesupus" este Shib, „a destinde" de unde și sensul de „relaxat", „nepăsător", „nesupus". Comentatorii sunt de acord că, în acest context, el trebuie înțeles „nesubordonat",

puse în derută, este greşeala generalului. Nici unul din . aceste dezastre nu poate fi atribuit unor cauze naturale.

10. Celelalte împrejurări fiind la egalitate, dacă o armată atacă pe alta, ale cărei efective sunt de zece ori mai mari ca ale ei, se ajunge la derută.

Tu Mu : „Când se atacă în proporţie de unul contra zece, trebuie, mai întâi, să se compare agerimea şi strategia generalilor aflaţi faţă în fată. vitejia şi laşitatea trupelor, condiţiile meteorologice, avantajele oferite de teren şi să se aprecieze dacă trupele din fiecare tabără sunt sătule, flămânde, obosite sau proaspete".

11. Când trupele sunt tari şi ofiţerii slabi, armata este nesupusă.

Tu Mu : „Acest verset vorbeşte despre soldaţi şi subofiţeri [7] nedisciplinaţi şi trufaşi şi despre generali şi comandanţi de armată timoraţi şi slabi."

,,La începutul perioadei Ch'ang Ch'ing [8], sub dinastia domnitoare pe atunci, T'ien Pu primi ordinul să preia comanda în Wei pentru a ataca pe Wang Ting Ch'ou. Pu 'fusese crescut în Wei, unde populaţia îl dispreţuia şi mai multe zeci de mii de oameni traversară drumurile pe spinarea măgarilor. Pu nu reuşi să-i respingă. El rămase la postul lui timp de mai multe luni şi când vru să pornească bătălia ofiţerii şi oamenii de trupă se împrăştiară in toate direcţiile Pu îşi tăie gâtul".

12. Când ofiţerii sunt curajoşi şi trupele slabe, armata este în pericol [9].

13. Când ofiţerii superiori sunt furioşi şi nesupuşi şi când, găsindu-se în faţa inamicului, se aruncă în luptă fără a se întreba dacă angajarea are şanse de a reuşi şi fără să aştepte ordinele comandantului şef, armata se prăbuşeşte.

Ts ao Ts'ao : „Ofiţerii superiori desemnează pe generalii subordonaţi. Dacă, cuprinşi de furie, ei atacă inamicul

[7] Wu înseamnă un grup de cinci oameni sau şeful unui astfel de grup, un caporal, un subofiţer.

[8] În 820—825 era noastră.

[9] Împotmolită sau pe cale de a se înnămoli, ca într-o mlaştină. Trebuie înţeles că, dacă trupele sunt slabe, eforturile ofiţerilor sunt tot atât de zadarnice ca şi când ele ar fi prinse într-o mlaştini.

fără a cîntări forțele aflate în față, atunci armata se prăbușește cu siguranță".

14. Când generalul este moralmente slab și autoritatea sa nu este foarte severă, când ordinele și directivele sale nu sunt limpezi, când nu există reguli ferme pentru a-i călăuzi pe ofițeri și pe soldați, iar formațiile nu au ținută, armata este dezorientată [10].

Chang Yu : „...Haos născut din el însuși".

15. Când un comandant șef este incapabil să-și aprecieze adversarul, folosește o forță restrânsă contra unei forțe importante sau trupe slabe pentru a lovi trupe tari sau el omite să aleagă trupe de șoc pentru avangardă, se ajunge la derută.

Ts'ao Ts'ao : „În aceste condiții, el comandă trupe sortite fugii".

Ho Yen Hsi : «...Sub dinastia Han „Vitejii celor Trei Fluvii" erau tovarăși de arme cu un talent puțin obișnuit. Sub dinastia Wu, trupele de șoc se numeau Distrugătorii de obstacole, sub Ch'i Stăpânii Destinului, sub T'ang Săritorii și agitatori. Acestea sunt diferitele nume date trupelor de șoc. Nimic nu este mai important decât folosirea acestora în tactica ce se pune în practică pentru a câștiga bătăliile ".»

„În general, când ansamblul trupelor este instalat în același loc, comandantul selecționează din fiecare tabără ofițerii înfocați și curajoși, care se disting prin agilitate și forță și se clasează, prin faptele lor de arme, deasupra a ceea ce este comun. El îi grupează pentru a constitui un corp special. Din zece oameni ia doar unul și din zece mii, o mie".

Chang Yu : „În general, este esențial să fie folosite în luptă trupe de elită ca vârf de lance al avangardei. Mai întâi, pentru că acestea întăresc propria noastră

[10] Termenul redat prin „lipsă de ținută" înseamnă literalmente „vertical și orizontal".

[11] Din păcate, atribuțiile „săritorilor și agitatorilor" nu sunt precizate. Fără nici o îndoială, ei trebuiau, printre altele, să stârnească avântul trupelor executând dansuri sălbatice și jocuri de scrimă acrobatice, pentru care chinezii sunt, pe bună dreptate, renumiți și poate, în același timp, să impresioneze pe inamic prin îndemânarea și ferocitatea lor.

hotărâre, apoi pentru că aceste trupe tocesc tăişul inamicului".

16. Când oricare din aceste condiţii este îndeplinită, armată, este pe calea înfrângerii. Este responsabilitatea supremă a generalului să examineze cu atenţie aceste şase condiţii.

. 17. Configuraţia locurilor poate fi un atu major în luptă. Iată de ce estimarea situaţiei inamicului şi calcularea distanţelor, ca şi gradul de dificultate al terenului astfel încât să-l facă stăpân pe victorie, este arta generalului eminent. Cel ce se bate având o cunoaştere perfectă a acestor factori este sigur de victorie ; în caz contrar, înfrângerea este asigurată.

18. Dacă situaţia este dintre acelea care favorizează victoria, iar suveranul a dat ordin să nu se atace, generalul poate trece peste el.

19. Iată de ce generalul, atunci când înaintează nu urmăreşte gloria lui personală, iar atunci când se retrage nu este preocupat de evitarea unei sancţiuni, ci are un singur ţel să protejeze populaţia şi să slujească interesul superior al suveranului său, este pentru stat un giuvaer preţios.

Li Ch'uan : „...Un astfel de general nu este interesat".

Tu Mu : ,,...Se găsesc foarte puţini cu aşa caracter".

20. Pentru că un asemenea general îşi consideră oamenii ca pe copiii săi, aceştia îl vor însoţi în văile cele mai adânci. El îi tratează ca pe copiii săi mult iubiţi şi ei sunt gata să moară cu el.

Li Ch'uan : „Dacă el îşi îndrăgeşte astfel oamenii, el va obţine maximum de la ei. Astfel, vicontele de Ch'u nu trebuia să spună decât un cuvânt pentru ca soldaţii să se simtă îmbrăcaţi în vestminte călduroase de mătase" [12].

Tu Mu : „Pe vremea Regatelor Combatante, când Wu Ch'i era general, el se hrănea şi se îmbrăca ca cel mai umil dintre oameni. Patul său nu avea rogojină ; în timpul marşurilor, el nu urca pe cal ; îşi ducea singur raţiile de rezervă. Împărţea cu trupele sale oboseala şi efortul cel mai dur".

[13] Vicontele îi compătimea pe cei ce sufereau de frig. Cuvintele lui erau de ajuns ca să reconforteze oamenii şi să le ridice moralul şovăitor.

Chang Yu : "...De aceea, Codul militar declară : Generalul trebuie să fie primul care să-şi ia partea sa din sarcinile şi corvezile armatei. În căldura verii, el nu-şi deschide umbrela şi în frigul iernii, nu îmbracă vestminte groase. In locurile periculoase trebuie să coboare de pe cal şi să meargă pe jos. El aşteaptă ca puţurile armatei să fie săpate şi numai după aceea bea ; ca să mănânce, el aşteaptă ca prânzul armatei să fie gata şi pentru a se adăposti aşteaptă ca fortificaţiile armatei să fie terminate" [13].

21. Dacă un general se arată prea indulgent cu oamenii săi, dar este incapabil să-i folosească, dacă îi iubeşte, clar nu-i poate face să-i executa ordinele, dacă trupele sunt dezordonate şi dacă nu ştie să le ţină în mână, ele pot fi comparate cu nişte copii răsfăţaţi şi ele sunt inutile.

Chang Yu : "Dacă nu li se arată decât bunăvoinţa, trupele devin asemenea unor copii neascultători şi sunt inutilizabile. Acesta este motivul pentru care Ts'ao îşi taie părul pentru a se pedepsi [14]. Comandanţii de valoare sunt, în acelaşi timp, iubiţi şi temuţi".

„Nimic mai simplu decât lucrul acesta".

22. Dacă ştiu că trupele mele sunt capabile să lovească inamicul, ignorând faptul că el este invulnerabil, şansele mele de victorie nu sunt decât cincizeci la sută.

23. Dacă ştiu că inamicul este vulnerabil, ignorând că trupele mele sunt incapabile să-l lovească, şansele mele de victorie nu sunt decât de cincizeci la sută.

24. Dacă ştiu că inamicul poate fi atacat şi că trupele mele sunt capabile să-l atace, dar fără a-mi da seama

[13] Memoriile şi codurile militare erau în general intitulate Ping. Fa. Chang Yu nu precizează care clin aceste lucrări este citată aici.

[14] După ce a interzis trupelor să calce cerealele în picioare, Ts'ao Ts'ao lăsă, din neglijenţă, să tropăie pe câmpie pe propriul său cal ca să mănânce. El. se condamnă atunci să fie decapitat. Ofiţerii lui protestară şi plânseră dezolaţi şi atunci Ts'ao Ts'ao îşi aplică această pedeapsă simbolică pentru a dovedi că, chiar un comandant şef trebuie să răspundă legii şi disciplinei militare.

că din cauza configurației terenului nu trebuie să atac, șansele mele de victorie nu sunt decât cincizeci la sută.

25. De aceea, atunci când cei ce au experiența războiului trec la acțiune, ei nu comit nici o greșeală ; când acționează, mijloacele sunt nelimitate.

26. Iată de ce spun : „Cunoaște-ți dușmanul, curioaște-te pe tine însuți, victoria ta nu va fi niciodată amenințată. Cunoaște terenul, cunoaște condițiile meterologice, victoria ta va fi totală".

XI

Cele nouă feluri de teren [1]

Sun Tzu a spus :

1. Din punct de vedere al modului în care trupele pot fi folosite terenul poate fi clasificat în teren de dispersiune, teren frontieră, teren-cheie, teren de comunicație, teren de convergență, teren serios, teren dificil, teren încercuit și teren al morții" [2].

2. Când un senior se bate pe propriul teritoriu el este în teren de dispersiune.

Ts'ao Ts'ao : „Aici ofițerii și soldații se grăbesc să se întoarcă la căminele lor apropiate".

3. Dacă el nu pătrunde prea adânc în teritoriul inamic, el este pe un teren frontieră [3].

4. Un teren deopotrivă de avantajos pentru cele două părți este un teren-cheie [4].

5. Un teren deopotrivă de accesibil pentru cele două părți este un teren de comunicații.

[1] Dispunerea primitivă a acestui capitol lasă mult de dorit. Un mare număr de versete nu se găsește în contextul potrivit. Altele se repetă : acestea sunt probabil comentarii care s-au strecurat în text. Am schimbat locul anumitor versete și am eliminat pe acelea care par a fi adăugate.

[2] Acest pasaj prezintă o anumită confuzie. Terenul „accesibil", din capitolul precedent este definit în aceiași termeni ca terenul „de comunicație".

[3] Literalmente terenul poate fi „ușor" pentru că de pe el este simplu să te retragi.

[4] „Este vorba despre un teren de disputat sau, după cum spune Tu Mu, prezentând o importanță strategică".

Tu Mu : „Este vorba de un teren plat și întins, pe care poți să vii și să pleci, oferind o suprafață suficientă pentru a da o bătălie și pentru o ridica obstacole fortificate".

6. Atunci când un stat se învecinează cu alte trei state, teritoriu] său este un teren de convergență. Cel care îl va lua în stăpânire primul va obține sprijinul a „Tot ce este sub Cer" [5].

7. Când armata a pătruns adânc în teritoriul inamic, lăsând departe, în urma ei, numeroase orașe și cetăți inamice, ea se găsește pe un teren serios.

Ts'ao Ts'ao: „E un-teren de unde este dificil să revii".

8. Când armata. străbate munți, păduri, o regiune accidentată, sau înaintează prin defileuri, mlaștini, bălți sau alte locuri greu de pătruns, ea se găsește pe teren dificil[6].

9. Un teren în care se pătrunde printr-un loc gâtuit și de unde se iese prin locuri întortocheate și care permite unei forțe inamice reduse să o lovească pe a mea, care este mai importantă, se numește „încercuit" [7].

Tu Mu : „...Aici, e ușor să întinzi capcane și riști o înfrângere absolută".

10. Un teren pe care armata nu poate să supraviețuiască decât luptându-se cu energia disperării se numește „al morții".

Li Ch'uan : „Oprit de munți în față și de fluvii în spate, la capătul rezervelor. În această situație, este avantajos să acționezi cu repeziciune și este periculos să temporizezi".

11. Iată de ce spun : Nu luptați în teren de dispersiune ; nu vă opriți în regiunile de frontieră.

12. Nu atacați un inamic care ocupă un teren-cheie ; in teren de comunicație vegheați ca formațiunile voastre să nu fie separate una de alta [8].

[5] Imperiul este desemnat, întotdeauna, cu expresia „Tot ce este sub Cer". :

[6] Comentatorii se complac într-o oarecare măsură să discute interpretarea caracterului redat aici prin adjectivul „dificil". Mai mulți dintre ei vor să restrângă sensul la cel al unui teren inundabil.

[7] Ideea verbală redată aici ar putea fi tradusă prin „imobiliza" mai degrabă decât prin „a lovi".

[8] Ts'ao Ts'ao spune că ele trebuie să fie în „joncțiune".

13. În teren de convergență, aliați-vă cu statele vecine ; în teren „adânc" jefuiți[9].

14. În teren dificil, grăbește pasul ; în teren încercuit inventează stratageme, în terenul morții luptați.

15. In teren de dispersiune aș face din armată un singur bloc hotărât cu fermitate [10].

16. În teren frontieră, mi-aș menține forțele strâns unite.

Mei Yao Ch'en : „În timpul marșurilor, diversele unități sunt în legătură ; când se opresc, taberele și posturile fortificate sunt legate unele de celelalte".

17. În teren-cheie, aș împinge forțele mele din spate.

Ch'en Hao : „Acest verset arată că, dacă... inamicul încrezător în superioritatea sa numerică, vine să-mi dispute un astfel de teren, folosesc efective numeroase pentru a-l împinge înapoi" [11].

Chang Yu : ..Cineva a spus că această expresie ar semnifica „a pleca după inamic și a ajunge înaintea lui" [12].

18. În teren de comunicație, aș acorda o atenție riguroasă sistemului meu de apărare.

19. În teren de convergență, mi-aș întări alianțele.

Chang Yu : „Îmi apropii aliați puternici, oferindu-le obiecte prețioase și mătase și îi leg prin pacte solemne. Respect cu fermitate tratatele, astfel aliații îmi vor da cu siguranță ajutor."

20. În teren serios, mi-aș asigura un aflux constant de provizii.

21. În teren dificil, nu m-aș opri.

22. În teren „încercuit", aș bloca punctele de acces și ieșirile.

Tu Mu : „Doctrina militară cere ca o forță care încercuiește pe alta să lase o breșă pentru a arăta trupe-

[9] Li' Chuan cred că cea de a doua parte a frazei trebuie citită „nu jefuiți", căci principalul obiectiv, când te găsești pe teritoriu inamic, este de a câștiga atașamentul și suportul populației.

[10] Acest verset și următoarele nouă au fost reintegrate în acest context. În textul original, ele figurează mai jos, în același capitol.

[11] Este vorba de a ști despre ce „spate" vorbește Sun Tzu. Ch'en Hao adaugă ceva acestui verset, așa cum figurează în prezentul context.

[12] Acest „cineva" este Mei Yao Ch'en, care ia Hou în sensul „după", prepoziție de timp.

lor încercuite că există o scăpare, astfel încât ele să nu fie decise să se lupte până la moarte. Apoi, profitând de această situaţie, loviţi. Să presupunem acum că eu sunt cel care se găseşte în teren încercuit. Dacă inamicul deschide o cale ca să înşele trupele mele să pornească pe ea, eu închid această ieşire, astfel încât ofiţerii şi oamenii mei să se lupte până la moarte" [13].

23. În terenul morţii, aş putea să arăt că nu există nici o şansă de supravieţuire. Căci este în firea soldaţilor să reziste când sunt înconjuraţi, să lupte până la moarte când nu există altă soluţie şi când sunt hăituiţi, să se supună orbeşte.

24. Modificările tactice adecvate celor nouă tipuri de teren, avantajele inerente folosirii formaţiilor compacte sau larg desfăşurate şi principiile care guvernează comportamentul omenesc sunt probleme pe care generalul trebuie să le studieze cu cea mai mare grijă [14].

25. Altădată, cei ce treceau drept experţi în arta militară împiedicau în tabăra inamicului joncţiunea între avangărzi şi ariergărzi, cooperarea reciprocă între elementele importante şi elementele de mai mică anvergură, asistenţa acordată de trupele de valoare celor mediocre şi sprijinul mutual între superiori şi subordonaţi [15].

26. Atunci când forţele inamice sunt dispersate, el împiedică să se regrupeze ; când ele sunt concentrate, el seamănă dezordinea.

Meng : .,Lansaţi numeroase operaţiuni destinate să-l inducă în eroare. Arătaţi-vă la vest şi înaintaţi plecând de la est ; atrage-ţi-l la nord şi loviţi-l la sud. Înnebuniţi-l şi faceţi-l să-şi piardă minţile astfel încât să-şi împrăştie şi să-şi încurce trupele".

[13] După cum spune o poveste lungă, Shen Wu, care trăia sub ultimii descendenţi ai dinastiei Wu, aflat într-o astfel de situaţie, tăie cu ajutorul armatei singura retragere lăsată trupelor sale. Forţele sale se bătură atunci cu energia disperării şi învinseră o armată de două sute de mii de oameni.

[14] Acest verset este urmat de şapte versete scurte, care dau o nouă definiţie termenilor deja explicaţi, la versetele 2—10 inclusiv. Par a fi comentarii care s-au strecurat în text.

[15] Trebuie înţeles, aici, că chiar dacă inamicul era capabil să se concentreze, disensiunile interne provocate de generalul experimentat l-ar pune în imposibilitatea de a lupta cu eficacitate.

Chang Yu : „Luați-l pe neașteptate, declanșând atacuri surpriză acolo unde nu este pregătit. Hărțuiți-l cu trupe de șoc".

27. Ei se concentrau și se puneau în mișcare atunci când aceasta era în avantajul lor [16] ; în caz contrar, se opreau.

23. Dacă sunt întrebat : „Cum pot birui o armată inamică bine ordonată, care este pe punctul de a mă ataca ? răspund : Puneți mâna pe un lucru la care ține și veți face din ea ceea ce veți dori" 1[7].

29. Rapiditatea este chiar esența războiului. Profitați de lipsa de pregătire a inamicului ; urmați itinerarii neprevăzute și loviți-l acolo unde nu este asigurat.

Tu Mu : „În acest fel se rezumă natura profundă a războiului și culmea artei în conducerea unei armate".

Chan Yu : „Aici, Sun Tzu explică din nou... că dacă există ceva care contează, este cu adevărat divina rapiditate".

30. În cazul unei forțe de invazie, principiul general de reținut este că. odată intrată adânc în teritoriul inamic, armata este unită și țara care se apără nu o poate înfrânge.

31. Jefuiți regiunile fertile, pentru a aproviziona armata din abundență.

32. Vegheați la hrana trupelor ; nu le impuneți corvezi inutile. Faceți în așa fel ca ele să fie animate de același suflu și ca forța lor să rămână' intactă. În ceea ce privește mișcările armatei, stabiliți planuri de nepătruns.

33. Aruncați trupele într-o situație fără ieșire, astfel ca, chiar în fața morții, ele să nu fugă. Căci, dacă ele sunt gata să moară, câte fapte eroice nu ar fi capabile să înfăptuiască ? Atunci, într-adevăr, ofițeri și soldați, împreună, dau maximum din ceea ce pot. într-o situație disperată, ei nu se tem de nimic ; când nu este posibilă o retragere. ei sunt de neclintit. Când au pătruns adânc în teritoriul inamic, ei sunt legați unii de alții și, acolo unde nu există altă soluție, ei vor angaja cu inamicul lupta corp la corp [18].

[16] Literalmente „ei s-au concentrat acolo unde le era interesul, apoi, ai au trecut la acțiune. Atunci când nu era interesul lor, au. rămas pe loc". Un alt comentariu, Shih Tzi Mei spune : să nu se pună în mișcare decât dacă ai vreun avantaj ca să o faci.

[17] Comentariul între întrebare și răspuns este omis.

[18] În limba chineză există mai multe caractere care exprimă ideea de „a combate". Cel ce este folosit aici implică noțiunea de „corp la corp".

34. Deci, astfel de trupe nu au nevoie să fie încurajate la vigilenţă. Fără să le zmulgă sprijinul, generalul îl obţine ; fără să îl caute le dobândeşte devotamentul ; fără să o ceară, le câştig încrederea [19].

35. Ofiţerii mei nu au foarte multe bogăţii, dar aceasta nu din dispreţ, pentru bunurile pământeşti ; ei nu se aşteaptă să trăiască până la bătrâneţe ; dar nu din ură pentru longevitate.

Wang Hsi : ,,Atunci când ofiţerii şi soldaţii nu *se* preocupă decât de bunurile pământeşti, ei iubesc viaţa mai mult decât orice".

26. În ziua când armata primeşte ordinul de a se pune în marş, lacrimile celor ce stau jos le inundă gulerele : lacrimile celor ce sunt culcaţi le curg şiroaie pe obraji.

Tu Mu : „Toţi au semnat un pact cu moartea. În preajma bătăliei, se lansează acest ordin : Ceea ce se va petrece astăzi depinde de această lovitură unică. Corpurile celor ce refuză să-şi pună viaţa în joc vor îngraşă câmpurile şi vor deveni hoituri abandonate ca hrană păsărilor şi animalelor sălbatice".

37. Dar aruncaţi-i într-o situaţie fără ieşire şi ei vor arăta curajul nemuritor al lui Chuan Chu şi Ts'Kuei [20].

38. Or, trupele celor ce sunt experţi în arta militară sunt folosite ca Şarpele ,,care ripostează cu toate inelele sale deodată", de pe muntele Ch'ang. Atunci când -îl loveşti în cap, atacă cu coada ; când îl loveşti în coadă. atacă cu capul ; dacă este lovit la centru, el atacă în acelaşi timp şi cu capul şi cu coada [21].

39. Dacă sunt întrebat : „Este posibil să faci trupele să fie capabile de astfel de coordonate instantanee ? răspund : Este posibil". Căci cu toate că oamenii din Wu şi din Yueh se urăsc, dacă s-ar găsi împreună la bordul unui vas clătinat de furtună, ei ar colabora ca mâna dreaptă cu mâna stângă.

[19] Aceasta se aplică trupelor unui general care ştie să le hrănească, să le insufle acelaşi ideal şi să le menajeze forţele, stabilind pe, de altă parte, planuri de nepătruns.

[20] Faptele acestor eroi sunt povestite în S.C., capitolul 68.

[21] Acest munte se numea altădată muntele Heng. Sub domnia împăratului Wen (Liu Heng) al dinastiei Han (179—159 î.Ch.) i s-a dat numele „Ch'ang", ca să se evite folosirea necuviincioasă a numelui împăratului. În toate lucrările existente „Heng" a fost înlocuit cu „Ch'ang".

40. Deci, nu este deajuns să ai încredere în caii împiedicați să meargă sau în roțile carelor îngropate [22].

41. A întreține un nivel de bravură uniform, este obiectivul comandamentului militar[23]. Numai datorită folosirii adecvate a terenului forțele de șoc și forțele ușoare sunt, amândouă, utilizate cel mai bine[24].

Chang Yu : ,,Dacă se obține avantajul terenului, atunci chiar trupe slabe și fără consistență ar putea învinge. Cu atât mai mult trupe încercate și puternice ! Daca într-un caz și în celălalt trupele pot fi folosite cu eficacitate, este pentru că ele sunt așezate în conformitate cu condițiile terenului".

42. Generalul are datoria să fie calm, imperturbabil, imparțial și stăpân pe sine [25].

Wang Hsi : ,,Dacă este calm, el este insensibil la contrari etăți ; dacă este de nepătruns, este insondabil ; dacă este drept, acționează cum trebuie ; dacă este stăpân pe el. nu cade în confuzie".

43. El trebuie să știe să-și mențină ofițerii și soldații în necunoștință de planurile sale.

Ts'ao Ts'ao : „Trupele sale se pot asocia la bucuria acțiunii îndeplinite, dar nu la stabilirea planurilor sale".

44. El interzice practicile superstițioase și astfel eliberează armata de îndoială. Atunci, până în clipa morții nu va avea dificultăți din partea ei[26].

[22] Astfel de expediente ale stilului „linia Maginot" nu sunt suficiente ca să împiedice trupele aflate în poziție de apărare, să fugă.

[23] Literalmente „a egaliza curajul tuturor", pentru ca să devină ca unul, iată cum trebuie comentat.

[24] Chang Yu precizează motivele pentru care terenul trebuie . luat în considerație la dispunerea trupelor. Diferența de calitate dintre trupe poate fi compensată prin repartizarea gândită a pozițiilor. Trupele slabe vor fi capabile să păstreze un teren puternic, dar ele „ar da greș" poate dacă ele sunt plasate într-o poziție mai p,uțin puternică.

[25] Giles a tradus : .,Generalul are datoria să păstreze liniștea și astfel să asigure secretul, să fie drept și astfel să mențină ordinea". Comentatorii nu sunt de acord, dar nici unul dintre ei nu iau acest pasaj în acest sens și. textul nu vine, nici el, în sprijinul interpretării. Am urmat interpretarea lui Ts'ao Ts'ao și Wang Hsi.

[26] Chih-ul ce se găsește la sfârșitul frazei a fost înlocuit cu Tsai ce desemnează o calamitate naturală sau "trimisă de Cer". O parte

Ts'ao Ts'ao : „Interziceți oracolele și prezicerile de rău augur. Debarasați planurile de îndoială și incertitudine".

Chang Yu : „Ssu Ma Fa declară : Exterminați superstițiile".

45. El schimbă metodele sale și își modifică planurile, astfel încât să nu se știe cum acționează.

Chang Yu : „Procedeele folosite deja anterior și planurile vechi duse la bun sfârșit în trecut trebuie modificate".

46. El schimbă plasamentul taberelor și înaintează pe căi deturnate, făcând astfel intențiile sale de nepătruns[27].

47. Sarcina de a concentra armata și de a arunca într-o situație disperată este problema generalului.

43. El intră cu armata adânc în teritoriul inamic și acolo grăbește declanșarea[28].

49. El aude vasele și sparge marmitele ; împinge armata ca pe o turmă de oi, când într-o direcție, când într-alta și nimeni nu știe unde merge[29].

<u>50. El fixează o dată</u> pentru adunarea trupelor și

a comentariului lui Ts'ao Ts'ao, care a fost omisă, indică faptul că mai multe texte diferite erau răspândite în vremea sa.

[27] Sau poate „pune inamicul în imposibilitate de a-i cunoaște planurile". Dar pentru Mei Yao Ch'en trebuie înțeles că astfel inamicului îi va fi imposibil să stabilească planuri. Gils lasă să se înțeleagă că generalul, schimbând poziția taberelor sale și înaintând pe căi ocolite, poate împiedica inamicul să-i „ghicească" intențiile. Ceea ce pare a fi cea mai bună interpretare. Comentariile nu clarifică acest punct controversat.

[28] Declanșarea unui resort sau unui mecanism, acesta este sensul obișnuit al expresiei Fa Chi. Această locuțiune a fost tradusă : „A pune în execuție planurile sale cele mai adecvate". Wang Hsi spune' că, atunci când mecanismul este declanșat, „nu există întoarcere posibilă" (a săgeții sau a careului arbaletei). Literalmente, acest verset semnifică : „Își face armata să pătrundă profund în teritoriul seniorilor feudali și acolo declanșează mecanismul" (sau „pune în aplicare planurile sale cele mai potrivite"). Giles traduce expresia în discuție prin „își arată forța", adică ia măsuri ireversibile.

[29] Nici propriile sale trupe, nici inamicul său nu pot să-i prevadă intenția finală.

odată joncţiunea efectuată, el taie trupelor retragerea, ca şi cum le-ar trage o scară de sub picioare.

51. Cine ignoră planurile statelor vecine nu poate lega la timp alianţe, dacă sunt ignorate condiţiile geografice în ceea ce priveşte munţii, pădurile, defileele periculoase, mlaştinile şi bălţile, nu poate conduce o armată ; dacă se omite folosirea călăuzelor indigene, nu se poate obţine avantajul terenului. Este de ajuns ca un general să neglijeze unul din aceşti trei factori pentru a nu fi apt să comande armatele unui rege dominator[30].

Ts'ao Ts'ao : ,,Aceste trei puncte au fost tratate mai sus. Motivul pentru care Sun Tzu revine asupra lor este că el dezaprobă puternic pe cei ce sunt incapabili să utilizeze trupele convenabil".

52. Or, atunci când un rege dominator atacă un stat puternic el pune inamicul în imposibilitatea de a se concentra. El se impune faţă de inamic şi îi împiedică pe aliaţii săi să i se alăture[31].

Mei Yao Ch'en : „Atunci când atacaţi un stat important, dacă puteţi diviza forţele inamice, mijloacele noastre vor fi mai mult decât suficiente."

53. Rezultă că el nu se înfruntă cu coaliţii puternice şi că nu favorizează puterea altor state. Pentru" a-şi atinge obiectivele, el se bazează pe aptitudinea sa de a se impune adversarilor săi. Şi astfel el poate să-i ia inamicului oraşele şi să-i răstoarne guvernul[32].

[30] Înlocuind Ssu Wu Che aceste „patru sau cinci puncte" prin Tz'u San Che, „aceste trei puncte".

[31] Acest verset şi următorul pun probleme. După Chang Yu, ~ acest verset înseamnă că, dacă trupele unui rege dominator (sau oricărui alt suveran care aspiră să devină) atacă în grabă (sau temerar sau necugetat) aliaţii să-i nu-i vin în ajutor. Ceilalţi comentatori au dat acestui verset aceeaşi interpretare ca mine.

[32] Comentatorii nu sunt de acord cu interpretarea acestui verset. Giles traduse : «Deci, el nu se forţează să se alieze cu toţi fără excepţie şi el nu favorizează puterea altor state. Îşi îndeplineşte propriile proiecte secrete, ţinându-şi adversarii la respect. Astfel, este în măsură să le ia oraşele şi să le răstoarne regatele. Dar după părerea mea, Sun Tzu a vrut să spună că „regele dominator" nu are nevoie să se măsoare cu „puternice coaliţii", deoarece el îi separă pe inamicii săi. El nu-i lasă să formeze „puternice coaliţii ".

Ts'ao Ts'ao : «Prin „rege dominator" se înţelege acela care nu se aliază cu seniorii feudali. El rupe alianţele imperiului. Tot ce este sub cer şi îşi adjudecă autoritatea. El foloseşte prestigiul şi virtutea pentru a-şi atinge scopurile»[33].

Tu Mu : „Acest verset declară că, dacă nu se asigură, prin pacte, de ajutorul statelor vecine, şi că dacă nu se formează planuri legate de oportunitate, dar că, urmând propriile obiective, se încrede doar pe propria forţă militară pentru a se impune inamicului, atunci riscă să vadă capturate propriile sale oraşe şi răsturnat propriul guvern [34]."

54. Acordaţi recompense fără a ţine seama de obiceiurile curente ; daţi ordine fără a ţine seama de precedente [35]. Astfel veţi putea folosi armata întreagă, ca şi cu mar fi vorba de un singur om.

Cheng Yu : ,,Dacă codul relativ la recompense şi la pedepse este clar redactat şi aplicat în mod expeditiv, atunci veţi putea folosi mulţimea ca şi cum ar fi vorba de o mână de oameni".

55. Puneţi trupele la lucru fără a le, împărtăşi intenţiile voastre, folosiţi-le pentru a obţine avantajul fără a ie dezvălui pericolele la care se expun. Aruncaţi-le într-o situaţie periculoasă, ele vor scăpa din ea ; plasaţi-le într-un teren al morţii, vor rezista. Căci, atunci când armata este pusă într-o asemenea situaţie, ea poate, sprijinită pe înfrângere, să zmulgă victoria.

56. Or, ceea ce este capital în operaţiunile militare este să laşi să se creadă că te potriveşti planurilor inamicului[36]".

[33] Poate că Giles a scos interpretarea sa din acest comentariu.

[34] Altă interpretare care se poate justifica în aceeaşi măsură şi care arată până la ce punct se contrazic adeseori comentatorii.

[35] Acest verset care, evident, a fost scos din context, reliefează că generalul, pe teren, nu este constrâns să urmeze procedurile în vigoare, pentru a recunoaşte servicii meritorii, dar trebuie să acorde recompense la momentul potrivit. Generalul nu are nevoie să se conformeze obiceiurilor stabilite în ceea ce priveşte gestiunea armatei sale.

[36] Traducere prea liberă, dar comentatorii sunt de acord în a declara că aceasta este ideea pe care Eun Tzu a vrut să o exprime. L-am urmat pe Tu Mu.

57. Concentrați-vă forțele împotriva inamicului și la o mie de li distanță îi veți putea ucide generalul[37]. Este ceea ce se numește a putea să-ți atingi scopul prin viclenie și ingeniozitate.

58. În ziua când sistemul de atac este pus în mișcare, blocați trecerile, anulați permisele de liberă trecere[38]. încetați toate relațiile cu trimișii inamicului și îndemnați sfatul templului să execute planurile[39].

59. Când inamicul vă oferă* o ocazie, profitați de ea fără întârziere[40]. Luați-i înainte, punând stăpânire pe un lucru pe care îl prețuiește și treceți la acțiune la o dată fixată în secret.

60. Doctrina militară ne învață să urmărim de aproape situația militară a inamicului pentru a hotărî asupra luptei[41].

61. Pentru acest motiv, fiți, deci timid ca o fecioară. Când inamicul prezintă o fisură fiți repede ca iepurele și el va fi incapabil să vă reziste.

[37] Îl urmez, aici, pe Ts'ao Ts'ao. Un strateg demn de acest nume învinge inamicul la o mie de li distanță, ghicind planurile acestuia.

[38] Literalmente „face caduce premisele de trecere". Acestea erau deținute de voiajori și examinate de gardienii trecerilor. Fără un permis de trecere adecvat, nimeni nu putea să intre sau să iasă legal dintr-o țară.

[39] Textul 'este lipsit de claritate. Literalmente pare că el vrea să spună : „De la tribuna templului, îndemnați armata ? populația? să execute planurile. Comentatorii nu aduc nici o clarificare."

[40] Încă un verset dificil. După anumiți comentatori, ar trebui să se înțeleagă : „Când inamicul trimite spioni, lăsați-i să intre imediat". Dificultatea rezidă în sensul locuțiunii K'ai Ho, care înseamnă exact „a deschide canatul unei uși", adică „a oferi o ocazie" de a intra. După Ts'ao Ts'ao, această expresie vrea să spună „o fisură"; „o deschidere" sau „un spațiu". Ts'ao Ts'ao adaugă : „Trebuie să intrați imediat". După alți comentatori, locuțiunea în discuție înseamnă „spioni" sau „agenți secreți". L-am urmat pe Ts'ao Ts'ao.

[41] Comentatorii sunt, din nou, în dezacord : versetele 58—61 se pretează la diferite traduceri sau interpretări.

XII
Atacul prin foc

Sun Tzu a spus :

1. Există cinci metode de a ataca prin foc. Prima, este să dai foc personalului ; a doua, să dai foc depozitelor ; a treia, să dai foc materialului ; a patra, să dai foc arsenalelor și, a cincea, să folosești proiectile incendiare [1].

2. Pentru a folosi focul trebuie să te bazezi pe anumite mijloace.

Ts'ao Ts'ao : „Bazați-vă pe trădătorii care se găsesc în rândurile inamice" [2].

Chang Yu : „Toate atacurile prin foc depind de condițiile atmosferice".

3. Materialul incendiar trebuie să fie întotdeauna disponibil.

Chang Yu : „Utilajul și materialele combustibile trebuie să fie pregătite totdeauna înainte".

4. Există perioade favorabile și zile propice aprinderii focului.

5. Prin „perioade" trebuie să înțelegem „atunci când este o căldură toridă", prin „zile" atunci când luna este

[1] Există aici o eroare în text. Tu Yu aduce o modificare și explică faptul că săgețile cu vârful aprins sunt trase în cantonament sau în tabăra inamică de către soldați puternici, înarmați cu arbalete. Alți comentatori propun interpretări diferite, dar modificarea adusă de Tu Yu este logică.

[2] Expresia „în rândurile inamice" a fost adăugată. Ch'en Hao observă că nu se bazează numai pe trădători.

În constelaţiile săgetătorului. Alpharatz. I sau Chen", căci în aceste momente se pornesc vânturile [3].

6. Or, în cazul atacului prin foc, trebuie reacţionat la schimbările de situaţie.

7. Atunci când incendiul se declară în tabăra inamică, coordonaţi imediat ansamblul operaţiunilor din exterior. Dar dacă trupele rămân calme, aveţi răbdare şi nu atacaţi.

8. Când incendiul atinge punctul culminant, continuaţi dacă este posibil. Dacă nu. aşteptaţi.

9. Dacă puteţi genera incendii la exteriorul taberei inamice, nu este necesar să aşteptaţi ca ele să izbucnească în interior. Incendiaţi la momentul potrivit [4].

10. Când focul e bătut de vânt, nu atacaţi, nu atacaţi din direcţia spre care bate vântul.

11. Dacă vântul bate ziua, se va potoli seara [5].

12. Or, armata trebuie să cunoască cele cinci cazuri diferite de atac prin foc şi să rămână într-o stare de vigilenţă constantă [6].

13. Cei ce folosesc incendiile pentru a-şi susţine atacurile au de partea lor inteligenţa, cei care folosesc inundaţia au de partea lor forţa.

14. Apa poate izola un inamic, dar nu-i poate distruge, proviziile sau materialul său [7].

15. Or, a câştiga bătălii şi a cuceri obiectivele fixate, dar a nu reuşi să tragi foloase din aceste rezultate, este de rău augur şi se numeşte ,,pierdere de timp". [8]

16. Iată de ce se spune că suveranii luminaţi deliberează "asupra planurilor şi că generalii buni le execută.

17. Dacă nu este în interesul statului nu acţionaţi.

[3] Sun Hsing Yen a modificat textul original conform cu TT şi cu YL dar originalul pare preferabil şi l-am urmat. Nu sunt în măsură să situez constelaţiile I şi Chen,

[4] Ultima frază implică un avertisment : să nu fim arşi de incendiu! pe care l-am provocat noi înşine.

[6] După Chang Yu.

[8] După Tu Mu.

[7] După Ts'ao Ts'ao.

[8] Mei Yao Ch'en este singurul comentator care a sesizat ceea ce a vrut să spună Sun Tzu. Situaţiile trebuie exploatate.

Dacă nu sunteți în stare să reușiți, nu recurgeți la forța armată. Dacă nu sunteți în pericol, nu vă bateți[9].

18. Un suveran nu poate să ridice o armată într-un acces de exasperare, nici un general să nu se bată sub impulsul urii. Căci, dacă este posibil ca un om care este iritat să-și recapete liniștea și un om rănit sufletește să să-și recapete liniștea și un om rănit sufletește să se simtă din nou satisfăcut, un stat, care a fost distrus, nu poate fi refăcut, nici morții readuși la viață.

19. Iată de ce suveranul luminat este prudent și generalul bun este prevenit împotriva mișcărilor nesăbuite[10]. Astfel, statul este salvat și armata cruțată.

[9] Comentatorii scot în relief că nu trebuie să recurgi la război decât ca o ultimă soluție.

[10] Ultimele trei cuvinte au fost adăugate. Furia și ura împing ia acțiuni nesocotite.

XIII

Folosirea agenților secreți[1]

Sun Tzu a spus :

1. Or, atunci când o armată de o sută de mii de oameni va fi ridicată și trimisa în campanie la distanță, cheltuielile suportate de populație, adăugate la sumele plătite din tezaur, se vor ridica la o mie de galbeni pe zi. Va domni o agitație permanentă atât în interiorul, cât și în exteriorul țării, populația va fi epuizată din cauza cerințelor transporturilor și treburile a șapte sute de mii de familii vor fi dezorganizate [2].

Ts'ao Ts'ao : „Pe vremuri, opt familii formau o colectivitate. Atunci când una dintre ele trimitea un om în armată, celelalte șapte contribuiau la întreținerea căminului afectat. Astfel că, atunci când era mobilizată o armată de o sută de mii de oameni, familiile care nu erau în măsură să asigure pe deplin partea lor de muncă și de semănături, erau în număr de șapte sute de mii".

2. Cel ce face față inamicului timp de mulți ani ca să lupte pentru victorie într-o bătălie decisivă, dar care se zgârcește să acorde grade, onoruri și câteva sute de galbeni și nu cunoaște situația inamicului, este total lipsit de omenie.

[1] Caracterul care apare în titlu înseamnă ,,spațiul între" două obiecte (de exemplu, o deschizătură între două uși) și de aici, „fisură", „împărțire" sau „a împărți". Înseamnă, de asemenea, „spioni", „a spiona" sau „spionaj".

[2] Am tradus „la o mie de li distanță" prin ,,în campanie la distanță". Această indicație numerică nu trebuie luată după sensul exact al cuvintelor.

3. Or, dacă prinţul luminat şi generalul avizat înving inamicul de câte ori treci la acţiune, dacă realizările lor depăşesc pe cele obişnuite, aceasta se datoreşte informării prealabile.

Ho Yen Hsi : «Capitolul din Riturile dinastiei Chou,' intitulat „Ofiţerii militari", menţionează pe directorul spionajului naţional». Acest ofiţer conducea, probabil, operaţiunile secrete în străinătate [3].

4. Ceea ce se numeşte „informare prealabilă" nu provine de la spirite, nici de la divinităţi, nici din analogie cu evenimentele trecute, nici din calcule. Ea trebuie obţinută de la oamenii care cunosc situaţia inamicului.

5. Or, există cinci feluri de agenţi secreţi care pot fi folosiţi şi anume : agenţi indigeni, interiori, dubli, lichidabili şi volanţi [4].

6. Atunci când cele cinci tipuri de agenţi lucrează simultan şi când nimeni nu le cunoaşte procedeele, ei se numesc „sculul divin" şi constituie comoara unui suveran [5].

7. Agenţii indigeni, pe care îi folosim, sunt originari din ţinutul inamic.

8. Agenţii interiori sunt funcţionari inamici pe care îi folosim.

Tu Mu : „In categoria funcţionarilor se numără oameni de merit, care au fost destituiţi ; sunt şi alţii care comiţând greşeli au fost pedepsiţi. Sunt sicofanţi şi favoriţi care râvnesc la bogăţie. Sunt dintre aceia care pe nedrept au fost, timp îndelungat, menţinuţi în funcţii modeste, cei care nu au ajuns în posturi de răspundere şi cei a cărei singură dorinţă este de a profita de pericolele tulburi pentru a-şi mări puterile personale. Există cei cu două feţe, nestatornici şi vicleni şi cei care aşteaptă permanent să vadă de unde bate vântul. În ceea ce priveşte pe aceştia vă puteţi informa în secret asupra situaţiei lor materiale, să-i acoperiţi cu aur şi mătase şi astfel să vi-i ataşaţi. Pe urmă, puteţi conta pe ei pentru a face lumină în situaţia

[3] Se face apel, aici, probabil, la autoritatea tradiţiei pentru a sublinia legitimitatea spionajului şi a subversiunii, care sunt contrare spiritului confucianist.

[4] Traduc prin „lichidabil", un termen care înseamnă „moarte".

[5] Trebuie înţeles că informaţiile pot fi culese aşa cum se face cu peştii, trăgând de un singur fir şi strângând diferitele ochiuri ale plasei.

așa cum se prezintă ea în țara lor și pentru a vă informa asupra planurilor pe care acea țară le face împotriva voastră. De asemenea, ei pot provoca disensiuni între suveran și miniștrii săi, de natură ca între ei să nu domnească o înțelegere perfectă."

9. Agenții dubli sunt spioni inamici pe care noi îi folosim:

Li Ch'uan : ,,Când inamicul trimite spioni ca să iscodească ceea ce fac sau nu fac, le dau cu generozitate bani, îi trimit înapoi și îi transform în proprii mei agenți".

10. Agenții lichidabili sunt aceia dintre spionii noștri cărora noi le dăm deliberat informații inventate în toate felurile.

Tu Yu : „Lăsăm să scape informații care sunt realmente false și facem în așa fel ca agenții noștri să le cunoască. Atunci când acești agenți, lucrând pe teritoriul inamic, vor fi prinși de acesta, vor face uz, cu siguranță, de aceste informații false. Inamicul le va acorda credit și se va pregăti în consecință. Dar noi, firește vom acționa în cu totul alt sens și inamicul își va omorî spionii".

Chang Yu : „Sub dinastia noastră, șeful statului major Ts'ao grație într-o zi un condamnat, îl deghiză în călugăr, îl puse să înghită un cocoloș de ceară și îl trimise la Tangouts. La sosirea lui, falsul călugăr fu întemnițat. El le vorbi celor ce-[1] capturaseră despre cocoloșul de ceară pe care-l elimină în curând în scaun. Deschizând cocoloșul, cei din Tangouts citiră scrisoarea adresată de către șeful statului major Ts'ao directorului planificării strategice. Șeful barbarilor, furios, puse să fie executat ministrul său, ca și călugărul spion. Acesta este procedeul. Dar agenții lichidați nu se mărginesc la o singură misiune. Uneori, eu trimit agenți să găsească inamicul pentru a semna pacea și apoi atac."

11. Agenții volanți sunt cei ce aduc informații.

Tu Yu : «Alegem oameni inteligenți, dotați, prudenți și capabili să-și croiască un drum către aceia care. în tabăra inamică, sunt intimi cu suveranul și cu membrii nobilimii. Astfel, ei sunt în măsură să observe mișcările inamicului și să-i cunoască acțiunea și planurile sale. Odată informați asupra situației reale, se întorc să ne informeze. Iată de ce ei se numesc „agenți volanți". Tu Mu : „Sunt oameni care pot să vină și să plece și să transmită rapoarte. Ca spioni, volanți trebuie să recrutăm

oameni inteligenți, dar care par proști și oameni întreprinzători, în ciuda aerului lor inofensiv, oameni sprinteni, viguroși, îndrăzneți și bravi, deprinși cu misiuni modeste și capabili să îndure foamea, frigul, mizeria și umilința".»

12. Dintre toți cei care în armată fac parte din anturajul comandantului-șef, nici unul nu este mai aproape de acesta ca agentul secret ; dintre toate retribuțiile, nici una nu este mai mare ca cea a agenților secreți ; dintre toate problemele, nici una nu este mai confidențială ca acelea care au legătură cu operațiunile secrete.

Mei Yao Ch'en : „Agenții secreți își primesc instrucțiunile în cortul generalului ; ei sunt apropiați și pe picior de intimitate cu el".

Tu Mu : „Acestea sunt probleme șoptite la ureche."

13. Cine nu este experimentat și prudent, omenos și drept, nu poate folosi agenți secreți. Și cine nu este fin și subtil nu poate să le zmulgă adevărul.

Tu Mu : „Ceea ce trebuie, înainte de toate, este să apreciezi caracterul spionului și să stabilești dacă este sincer, demn de încredere și cu adevărat inteligent. Apoi, el poate fi folosit... Printre agenți, există unii al căror singur scop este să se îmbogățească fără să caute a cunoaște cu adevărat situația inamicului și care nu răspund exigențelor mele decât prin vorbe goale[6]. Într-un asemenea caz, eu trebuie să dau dovadă de șiretenie și de subtilitate. Apoi, voi putea aprecia sinceritatea sau caracterul mincinos al spuselor spionului și să fac deosebirea între ceea ce este conform cu faptele și ceea ce nu este".

Mey Yao Ch'en : „Luați măsuri de precauție împotriva spionului care a fost manipulat".

14. Subiect într-adevăr delicat? Cu adevărat delicat ! Nu există nici un loc unde să nu fie folosit spionajul.

15. Dacă planuri relative la operațiuni secrete sunt divulgate prematur, agentul și toți cei cărora le-a vorbit trebuie să fie uciși[7].

Ch'en Hac : „...Pot fi uciși spre a li se închide gura și a-l împiedica pe inamic să-i audă".

[6] Astfel de agenți secreți sunt numiți, pe drept cuvânt, „mori de hârtie".

[7] Giles a tradus : „Dacă o informație secretă este divulgată de un spion înainte de vreme...". Sun Tzu nu vorbește de „informații", ci de fapte, afaceri sau planuri care interesează spionajul.

16. În general, dacă vreți să loviți armata, să atacați orașe și să. asasinați oameni, trebuie să cunoașteți numele comandantului garnizoanei, al ofițerilor de stat major, al ușierilor, al gardienilor de la porți și al gărzilor de corp. Trebuie să dați ordin agenților voștri să se informeze amănunțit despre acest detaliu.

Tu Mu : „Dacă dorim să conducem ofensiva, trebuie să cunoaștem oamenii pe care-i folosește inamicul. Sunt ei experimentați sau proști, fini sau grosolani ? Odată aceste calități cunoscute, facem pregătirile adecvate. Când regele celor din Han trimise pe Han Hsin, Ts'ao Ts'ao și Kuan Yung să atace Wei Pao, el întrebă : „Cine este comandant șef al statului Wei ? Po Chih, i se răspunse. Regele spuse : Gura lui miroase încă a laptele pe care l-a supt. El nu va putea să-l egaleze pe Han Hsin. Cine comandă cavaleria ? Feng Chesig, i se răspunse. Regele spuse : Este fiul generalului Feng Wu Che din Ch'in. Cu toate că este om de valoare, nu face cât Kuan Yung. Și cine comandă infanteria ? Hsiang T'o, i se răspunse. Regele spuse : Nu poate fi comparat cu Ts'ao Ts'an. N-am nici un motiv să mă îngrijorez".

17. Este de o importanță capitală să fie reperați agenții inamicului, care vin să ducă activități de spionaj împotriva voastră și să fie tocmiți să treacă în serviciul vostru. Dați-le instrucțiuni și aveți grijă de ei[8]. În acest fel sunt recrutați și folosiți agenții dubli.

18. Agenții indigeni și interiori pot fi recrutați și folosiți prin intermediul agenților dubli.

Chang Yu : „Motivul este că agentul dublu cunoaște, printre compatrioții săi, pe aceia care sunt hrăpăreți, ca și pe funcționarii care s-au achitat cu neglijență de datoriile lor. Pe aceste persoane le putem atrage în serviciul nostru".

19. Și în felul acesta agentul lichidabil, încărcat cu informații false, poate fi trimis la inamic pentru a i le transmite.

Chang Yu : „Agenții lichidabili pot fi trimiși să transmită informații false deoarece agenții dubli știu în ce domeniu inamicul poate fi înșelat".

[8] Acești agenți trebuie să fie, după traducerea lui Giles, „atrași cu bani, aduși pe căi ocolite și găzduiți confortabil".

20. Și tot astfel, agenții volanți pot fi folosiți la momentul oportun.

21. Suveranul trebuie să aibă cunoștință deplină despre activitățile celor cinci feluri de agenți. Această cunoaștere trebuie"să provină de la agenții dubli și de aceea ei trebuie neapărat tratați cu extremă dărnicie.

22. În trecut, ascensiunea dinastiei Yin se datorase lui I Chih care servise, cândva, pe Hsia ; dinastia Chou ajunsese la putere datorită lui Lu Yu, servitorul celor din dinastia Yin [9].

Chang Yu : ,,I Chih era un ministru al celor din dinastia Hsia care trecu în serviciul celor din Yin. Lu Wang era un ministru al celor din Yin, care trecu în serviciul celor din Chou."

23. Iată de ce, numai suveranul luminat și generalul de valoare, care sunt în măsură să folosească drept agenți persoanele cele mai inteligente, sunt siguri că realizează lucruri mari. Operațiunile secrete sunt esențiale în război ; pe ele se bazează armata pentru a efectua fiecare din mișcările ei.

Chia Lin : „O armată fără agenți secreți este exact ca un om fără ochi și urechi".

[9] Un anumit număr de comentatori se indignează să vadă aceste personaje eminente calificate de Sun Tzu drept „spioni" sau „agenți" ; totuși, este, desigur, adevărul.

Acum 2500 de ani, în China „Regatelor războinice" a fost conceput primul tratat de „arta războïului".

Istoria furnizează despre autorul său, Sun Tzu, date puține și, probabil, încărcate de legendă. Dar opera sa, remarcabilă prin concizie și claritate, în ciuda adnotărilor și comentariilor, a fost și rămîne baza gîndirii militare extrem-orientale. Spre deosebire de Clausewitz, Sun Tzu nu găsește în bătălia eroică, distrugătoare culmea artei strategice. Dacă inamicul e vulnerabil îl poți înfrînge; dar „înșelătoria", adică războiul declanșat și susținut prin minciună, îți va aduce mult mai multe avantaje.

Sun Tzu trebuie citit asemenea unui mare clasic impregnat de înțelepciune, dar trebuie înțeles ca fiind cheia strategiei ruse și chineze de azi.

ISBN 973-96045-6-0

Lei 1500